

Karina Kottová:

K umění mě dovedla filozofie

/ 50

Rozhovor

Jan Royt: Každá
jednotlivost má smysl

/ 4

Téma

O koalím syndromu
a dystopii

/ 14

Panorama

10. ročník soutěže
Věda je krásná

/ 30

Panorama

Chytáme evoluci
při činu

/ 36

Studenti

Chemie je jako
lego pro dospělé

/ 40

Alumni

Žonglér na
teologické fakultě

/ 48

Angelo Maria Ripellino:
Praha byla krásnější než Řím
Příběh české avantgardy

9. 2. – 12. 5. 2019
Museum Kampa

Museum Kampa –
Nadace Jana a Medy Mládkových
U Sovových mlýnů 503/5, Praha 1

www.museumkampa.cz
Otevřeno denně od 10 do 18 hodin

SAPIENZA
UNIVERSITÀ DI ROMA

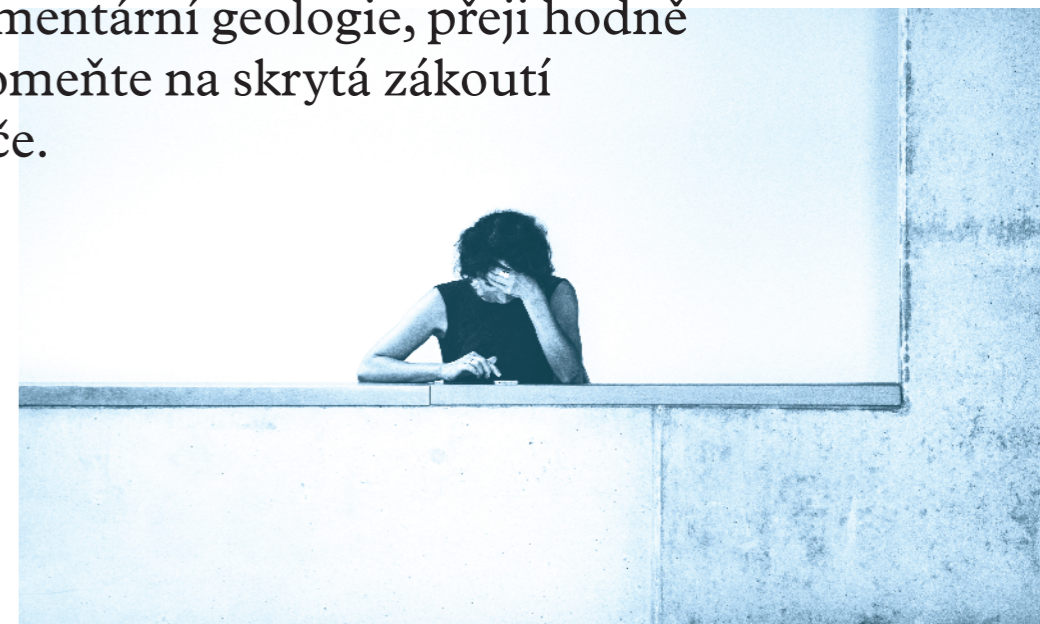
Milí čtenáři,

ti, kteří jsou stejně jako já zvyklí na pohyby litosférických desek, vrásnění a zlomy dokumentů, podkladů, poznámek a knih na psacím stole, zvládají nepředvídatelné přírodní katastrofy typu kávové vlny tsunami i svévolnou dynamiku geologických procesů, zajisté potěší výsledek výzkumu profesorky designu Uty Brandesové.

Publikace s názvem *My Desk is my Castle* vysvětluje národnostně odlišné přístupy využití plochy pracovních stolů po celém světě. Mezinárodní porovnání nám umožní i trend internacionalizace univerzity. Co by jejímu dalšímu rozvoji pomohlo, se dozvíte v rubrice Forum Romanum.

Pokud se tedy přece jen pustíte do posemestrové sedimentární geologie, přeji hodně štěstí a nezapomeňte na skrytá zákoutí plochy počítače.

Petra Köppl
šéfredaktorka Médii UK

Obsah

14

36

Rozhovor

JAN ROYT – Každá jednotlivost má smysl / 4

Téma

PAVEL KOLÁŘ – Umím si představit, že církev zanikne / 10

DAVID BIERNOT – O koalím syndromu a dystopii / 14

Synagogy v ČR / 18

ZUZANA MARIE KOSTIČOVÁ – Lidské oběti jako povinnost i výsada / 20

MONIKA NOVÁ – Afrika: moje pracovní a životní cesta / 24

40

Forum Romanum

Internacionalizace / 42

Kniha

JAN KLÍMA – Třikrát zločin / 46

Alumni

ADAM JARCHOVSKÝ – Žonglér na teologické fakultě / 48

KARINA KOTTOVÁ – K umění mě dovedla filozofie / 50

Kronika

17. listopad na Univerzitě Karlově / 58

Stopy Jaroslava Fragnera v Karolinu / 60

Výstava insignií / 62

Zajímavosti

Jan Hus: mučedník, učenec, asketa / 28

Panorama

Věda je krásná / 30

FILIP KOLÁŘ – Chytáme evoluci při činu / 36

MIROSLAV MICHELA – Nesouhlas, provokace, odvaha. Mapování dědictví českého disentu / 38

Studenti

NATAN SIDEJ – Chemie je jako lego pro dospělé / 40

50

Obsah Forum 44 3

62

Forum 4/2018, sešit č. 44
Časopis Univerzity Karlovy

Vydává

Univerzita Karlova

Redakce

Ovocný trh 5, 116 36 Praha 1,
Odbor vnějších vztahů

Redakci řídí

Petra Köppl

Odpovědná redaktorka

Lucie Kettnerová

Telefon

224 491 248

E-mail

forum@cuni.cz

Grafická úprava

Filip Blažek, Eliška Kudrnovská,
Designiq

Foto na titulní straně

Luboš Wiśniewski

Nevyžádané rukopisy se nevracejí.
Redakce si vyhrazuje právo na úpravu autorských příspěvků a jejich krácení.
Forum je rozšiřováno zdarma na akademické půdě. Vychází čtvrtletně.
Za obsah článku plně zodpovídá jeho autor.
Stanoviska obsažená v textu nemusejí vyjadřovat názor redakce.
Vaše ohlasy, připomínky a tipy na další náměty pro Forum uvítáme na adrese forum@cuni.cz.

Toto číslo vyšlo v prosinci 2018
Registrace MK ČR 72 79
Tištěná verze: ISSN 1211-1724

Jan Royt:

Každá jednotlivost má smysl

Že je potřeba vnímat výtvarné dílo v kontextu místa, pro které bylo zamýšleno, si uvědomuje Jan Royt. Neváhá kvůli tomu cestovat tisíce kilometrů.

TEXT Jan Velinger, red. FOTO René Volfík, akg-images

Vystudoval jste zemědělskou školu a na první pohled se může zdát, že to nemá mnoho společného s vaší vášní, což jsou dějiny umění.

Ale ne, napsal jsem i slovník symbolů rostlin, živočichů a kamenů, kde jsem využil znalosti botaniky z předchozího studia. Pokud květinu nebo zvíře správně neurčíte, může být veškerá symbolika chybná. Exaktní obory člověka profilují k systému práce. Hlubší znalosti z této oblasti se zkrátka hodí – často jsou v obrazech zachycovány různé přírodniny a jejich symbolika souvisí s jejich vlastnostmi. To znal již Aristoteles a na něho navázal text zvaný Physiologus a další prameny, které se symbolikou zabývají. Mým druhým zájmem je studium obrazu a kultu, kde jsem se soustředil spíše na barokní období a věnoval se vztahu krajiny a kultu, otázce poutních míst, praxe, úcty a toho, čemu říkám přirozená urbanizace krajiny – to jsou poutní cesty.

Specializujete se na středověké, renesanční a raně barokní umění. Co vás na něm fascinuje jako profesionála, ale i jako běžného diváka?

Když se zabývám uměleckým dílem, nejprve se jím nechám oslovit. Němci pro to mají výraz *Einfühlung* – vcítění se do díla –, to je základ. Musíte se nechat fascinovat výrazem uměleckého díla a teprve pak ho vědecky změřit, bádát. Je to potom lehčí, protože dílo vás vnitřně zaujme, současně v něm existují prvky, jež lze uchopit rozumem – Goethovými slovy: báseň i pravda (*Dichtung und Wahrheit*). Dílo vstřebávám v intencích krásy, která je vnímatelná citem, srdcem a myslí. Pak následuje určitý přístup, ať už to je metoda ikonologická, nebo díla v kontextu a podobně. Na středověkém a starším umění mě ohromuje mnohovrstevnatost díla. Nemá jen jednu vrstvu významu, ale hned několik.

Pokud píšete nějakou práci či studii, snažíte se samozřejmě reflektovat myšlení dané doby. Středověk pracoval s jednotlivostí, jež vytváří celek. Krásně je to vidět na vyobrazení *Speculum humanae salvationis* – každý prvek má smysl, a proto je nutné si zachovat smysl pro detail.

V případě publikace o Karlovi IV. šlo o několikaletou práci, kdy jsme s profesorem Kuthanem měli zásadu, že všechno musíme vidět osobně. Cestovali jsme, abychom na místě viděli dílo v kontextu. Pokud je obraz uložen v galerii, je nutno nalézt původní kontext, ze kterého byl vyjmut. České umění ve čtrnáctém století bylo na zenitu evropského vývoje a musí se posuzovat v souvislostech.

Pokud člověk nechápe onen kontext a mnohovrstevnatost, je vůbec schopen umění ocenit?

Určitě ano, dílo na člověka v první řadě působí řečí umělecké krásy. Pak je na historících umění, aby přidali i jeho interpretaci. Jejich prací je objasňovat a odkrývat lidem tajemství obrazů, příběhy obrazů. Proto vycházejí knihy a galerie nabízejí edukační programy.

Osobně mě nejvíce oslovuje středověká malba, duchovně nejbližší mi je období čtrnáctého a patnáctého století. Mám rád práce Mistra Theodorika. Právě u nich si člověk uvědomí, že jde o dílo světového umění. Stejně tak dílo Mistra třeboňského oltáře, jehož monografii jsem také napsal. Má zvláštní napětí produhovněných figur a konkrétní přírody. Je to *concordia discors* – jednota v rozmanitosti a svornost v nesvornosti. Tyto protiklady jsou zajímavé a fascinující, ovšem nikoli prvoplánovité.

Do tohoto období spadá Václav IV., jehož výročí úmrtí si letos připomínáme. Většina lidí si ze školy odnesla, že miloval lov daleko více než vládnutí.

Václava IV. považuji za velmi významného donátora uměleckých děl a jeho takzvaná politická neúspěšnost je opravdu jen takzvaná. Václavovým současníkem byl anglický král Richard II. Jak ten dopadl v boji s Jindřichem z Bolingbroku? A jak dopadl francouzský král? Propadl šilenství. V tu dobu zastávali úřad papeže tři muži, francouzští vévodové se vraždili mezi sebou, jde o přelom v dějinách. Vystihuje ho titul mé oblíbené knihy od Johana Huizingy *Podzim středověku*. V roce 1401 proběhla soutěž na dveře florentského baptisteria a v roce 1434 byla dohotovena kupole florentského dómu. Vše se zrychlilo, je to konec sinusoidy vývoje, jakési manýřizující fáze. Na druhé straně zde byla exkluzivní díla jako rukopisy Václava IV., Staroměstská mostecká věž a díla Mistra třeboňského oltáře, v Anglii nádherný Wiltonský diptych a ve Francii spis *Přebohaté hodinky vévody z Berry*. Václav byl panovník v intencích Evropy kolem roku 1400 a takto ho chceme představit na podzimní výstavě v Karolinu. V tisku je také publikace ke středověké Praze až do doby Václava IV.

Když se zabývám uměleckým dílem, nejprve se jím nechám oslovit. Němci pro to mají výraz Einfühlung – vcítění se do díla –, to je základ. Musíte se nechat fascinovat výrazem uměleckého díla a teprve pak ho vědecky změřit, bádát.

Měl jste někdy období, kdy jste se na svět díval jinak než esteticky?

Rytíři ve středověku jezdili na koni a i z mého oblíbeného kola je jiný pohled na svět. Jsem silniční jezdec. Ročně ujeďdu kolem 2500 až 3000 kilometrů. Jenže loni v létě bylo vedro, a tak jsem si pořídil dobré světlo a jezdil v noci. Přes den si na chalupě čtu a večer vyjeďdu na kole. Jet za hvězdné noci, kde je všude klid a ticho a občas vyběhne nějaká zvěř, to je úplně nejlepší.

Na univerzitě máte jako prorektor na starosti ediční činnost. Anglická řada Modern Czech Classics mi přirostla k srdci.

Je to edice české literatury v angličtině, přibližuje nejen anglosaské oblasti české skvosty, což považuji za nesmírně důležité, protože to vzhledem k náročnosti dnes nikdo nevydává. Když překládáte krásnou literaturu do jiného jazyka, klade se na překladatele vysoký nárok, neboť musí zachovat ducha autora. Univerzitní nakladatelství má plnit význam, který je trochu vyšší než pouze komerční.

Řada publikací, které v této edici vycházejí, je ilustrována. Bylo to též přání nakladatelů, protože obrázek přispívá k dalšímu vnímání knihy. Zde se ovšem liší obor od oboru, na rozdíl od těch, které reprodukci zhotoví v laboratoři a je plně vypovídající, já za tou katedrálou do Chartres musím jet. Ostatně i studentům říkám: „Dojeďte si za originálem, protože reprodukce je smluvní systém. Pokud dáte vedle sebe deset reprodukcí například obrazu Mistra Theodorika, každá bude

„Václava IV. považuji za velmi významného donátora uměleckých děl a jeho takzvaná politická neúspěšnost je opravdu jen takzvaná.“

jiná, proto je důležité vidět dílo na místě. Musíte pozorovat v reálu, jak je dílo velké v poměru ke svému okolí a v jakém je vztahu s dalším vybavením kostela či paláce – to si z reprodukcí nepředstavíte. Nezreprodukuje světlo, jaké obklopuje třeba *Extázi svatě Terezy* od Berniniho v kapli, pro kterou bylo dílo komponováno.“ Vizuální svět a kultura vyžaduje přítomnost na místě, protože leccos z reprodukcí uniká. Samozřejmě v jiné situaci asi budou lidé z oboru matematiky či fyziky, kteří mohou být v kontaktu pomocí sítí.

Překládány do angličtiny jsou stále více i odborné práce.

Uvědomujeme si, že pokud chceme vědeckou práci zpřístupnit světu, je nutné, aby tituly vycházely v angličtině. V tomto případě se nedá šetřit. Máme dobré kontakty s nakladatelstvím University of Chicago Press, přes které je možné tituly uvádět na americký trh a do univerzitních knihoven.

U nás má každá fakulta svou knihovnu, ale něco nám chybí...

Velmi jsem si přál, aby se postavila supermoderní Kaplického budova, která by splnila všechny podmínky knihovnictví, aby tam bylo oddělení elektronických informací. Moderní knihovna není pouze místem, kde jsou uloženy publikace, ale je to místo setkávání. Mám rád knihovny, kde si svazky můžete půjčit přímo z regálu. Je to operativní a člověk neztrácí čas, když pracuje, pak je taková instituce k nezaplacení. Je škoda, že se po roce 1989 nerealizovala idea, že Národní knihovna by opět měla být univerzitní, jak tomu vždy bylo. Je to jedno z nešťastných porevolučních rozhodnutí.

Prof. PhDr. Ing. Jan Royt, Ph.D., DSc., působí od 2014 jako prorektor pro tvůrčí a ediční činnost UK. Hlavní oblastí vědeckého zájmu jsou středověké malířství a křesťanská ikonografie. V roce 2016 mu byla společně s Jiřím Kuthanem udělena Cena ministryně školství, mládeže a tělovýchovy za mimořádné výsledky výzkumu, experimentálního vývoje a inovací.

Husitská teologická fakulta vícedis- ciplinární

Pavel Kolář:
Umím si představit, že
církev zanikne / 10

David Biernot:
O koalím syndromu
a dystopii / 14

Zuzana Marie Kostičová:
Lidské oběti jako povinnost
a výsada / 20

**Studijní nabídka
Husitské teologické
fakulty zahrnuje teolo-
gické obory – husitskou,
pravoslavnou a staroka-
tolicickou teologii a dále
studium judaistiky,
religionistiky, filozofie
a neteologických oborů
jako sociální a charita-
tivní práce a pedagogiky.**

Monika Nová:
Afrika: moje pracovní
a životní cesta / 24

Umím si představit, že církve zanikne

Pavel Kolář připravuje budoucí faráře a faráčky Církve československé husitské na praktickou část jejich služby. Sní dnes ještě mladí lidé o kněžském povolání?

TEXT Kamila Kohoutová FOTO René Volfík

Církev československá husitská (ČSH) vychází z dědictví reformace, přesto na rozdíl od ostatních reformačních církví uznává všech sedm svátostí. Proč?

ČSH má své historické kořeny v římskokatolické církvi, přitom se pokládá za církev reformní. Vznikala z podnětů katolického modernismu ve specifické kulturní, politické a náboženské situaci konce rakousko-uherské monarchie a rodící se Československé republiky. Od svých počátků zachovává některé tradiční prvky katolické tradice, k nimž patří respekt k řádu bohoslužebného slavení, dále biskupská, kněžská a jáhenská služba nebo právě sedm svátostí. Teologie a správa církve jsou nicméně ovlivněny i reformační teologickou tradicí. Její vliv se projevuje také v tom, jak vykládáme prvky uchované z katolické praxe.

Jaké prvky to například jsou?

Většina reformačních církví pokládá za svátost eucharistii neboli večeři Páně a křest. ČSH ovšem slaví i ostatní: bířmování, smíření, útěchu nemocných, manželství a kněžství. Ale zrovna v pojetí kněžství se od římských katolíků lišíme. Do kněžské služby světíme i ženy.

ČSH svátosti chápe jako skutečná znamení specifické Boží milosti v konkrétní životní situaci. Existují reformační církve, které znají službu ne-

mocným a službu smíření, žehnají manželům, konfirmují i pověřují muže nebo ženy specifickou službou, jenom je z historických a teologických důvodů nechápu jako svátosti.

Vy studenty učíte, jak těchto sedm svátostí sloužit.

Velká část přípravy na kněžské povolání probíhá v náboženských obcích, kde se studenti spolu s farářem nebo faráčkou připravují na službu. Seznamují se tam s tím, jak se bohoslužby slouží, mají příležitost podívat se, jak vypadá slavení svatby nebo křtu.

V hodinách tedy nevyučujete, jak správně pozvednout kalich a kde na oltáři by měl být ideálně umístěn?

V hodinách probíráme teoretické modely a samozřejmě také základní praxi. Užíváme liturgické knihy, studujeme strukturu liturgie, a když studenti začnou chodit na praxe, diskutujeme, jak který konkrétní obřad proběhl. Snažím se je ale učit i kritickému pohledu – mohou sami vyjádřit, co jim přišlo správné nebo jak by to udělali sami jinak. Je třeba je naučit, aby kriticky a kreativně přemýšleli o tom, jak má obřad vypadat, aby jen nepředčítali z liturgických knih.

Máme studentský kostel, kde se studenti většinou podílejí na kázání nebo slouží první část bohoslužby. ↪

Tam si ale nezkusí všechno – jediným místem, kde to lze, jsou skutečně pouze obce. I tam se ale některé obřady slaví velmi zřídka. Církevních pohřbů nebo svateb zejména v Praze a v Čechách ubývá.

Vrací se k vám bývalí studenti s prosbou o radu, když je před nimi nějaký složitější obřad?

Moc ne, ale pokud sloužíme ve stejné diecézi a jsme kolegové, můžeme se poradit. Fakulta farářům a farářkám nabízí další způsoby vzdělávání, diecéze mě také občas pozvou na setkání farářů, kde mívám krátký projev.

Kolik studentů se nakonec doopravdy stane farářem?

Nemnoho. V současnosti jsou to více studenti kombinovaného studia. Tito lidé bývají starší, v minulosti již vystudovali nějakou školu, mívají stále zaměstnání, zajímá je teologie a farářství si volí jako druhou kariéru. Většinou již v církvi nějak působí a chtějí charakter své služby posílit.

Studentů není mnoho a o CČSH dnes není moc slyšet. Není budoucnost církve pro mladé faráře bezútěšná?

Do našich kostelů v Praze lidé celkem chodí. Pro mnohé kolegy a kolegyně je ale důležité, že si našli ještě nějakou další činnost, ve které se realizují. Farář ve Vršovicích se věnuje provozování divadla, mají tam skvělý soubor. Další zase docházejí do nemocnic a pomáhají nemocným. V menších městech nejspíše musí na kolegy osamocenosť doléhat mnohem více, zejména když se jim nedaří vytvořit trvalé jádro. Syndrom vyhoření je tam obecně častější.

Všichni v církvi bychom měli hledat cesty, jak se vzájemně více podporovat, aby faráři neměli pocit, že jsou na to sami.

Chodí mladí lidé do kostela?

Záleží na obci. Já ve svém kostele v Nuslích klasickou mládež nemám. Pokud přijde někdo mladší, jsou to většinou lidé středního věku. V současnosti máme stagnující počet. Mladá generace nám sku-

Spíše než po odpovědi na otázku, jestli CČSH zanikne, anebo přetrvá, se pídím po tom, co můžeme dělat pro to, abychom jako křesťanské společenství dále žili a měli co přinášet naší společnosti.

tečně chybí. Zřejmě pro ně nemáme dobrý program. Existují církve, které jsou v oslovování mladší generace mnohem úspěšnější. V nemalém počtu obcí se ale práce s dětmi a mladými lidmi daří.

Máte na mysli programy, které pořádá Církev adventistů sedmého dne?

Ano, jsou hodně inspirováni americkou náboženskou praxí péče o mládež. Podobně je tomu v Církvi bratrské nebo v jiných církvích evangelikálního charakteru. Způsob komunikace, který tyto církve volí, je mladým lidem jednoduše bližší.

Myslíte si, že CČSH přetrvá, když mladí lidé dnes nemají o náboženský život zájem?

Takové otázky si nekladu. Církev československá husitská byla povolána ke službě v této zemi. Mimo Českou a Slovenskou republiku se nachází jedna malá obec ve Vídni. Obce, které vznikly v meziválečném období v USA mezi českými imigranty, zanikly, nebo k nám již necítí žádnou vazbu. Jsme tedy ryze lokální církev a jako taková máme své jedinečné poslání a odpovědnost. Umím si představit, že časem jednotlivé obce budou zanikat. Tak tomu bylo vždycky a ostatní mnohem větší církve jsou dnes ve stejné situaci.

Spíše než po odpovědi na otázku, jestli CČSH zanikne, anebo přetrvá, se pídím po tom, co můžeme dělat pro to, abychom jako křesťanské společenství dále žili a měli co přinášet naší společnosti.

Vedle výuky budoucích farářů a farářek se podílíte také na vzdělávání budoucích učitelů náboženství. Jaké výzvy tato práce přináší?

V současnosti pracujeme na projektu, jehož cílem je motivovat studenty učitelství, aby skutečně nastoupili do své profese. Náboženská gramotnost je u nás obecně na velmi nízké úrovni. Tato situace by se ale mohla zlepšit, pokud náboženství budou vyučovat lidé, kteří mu rozumí a mají k tomu odpovídající schopnosti.

Výuka náboženství na českých školách dnes většinou probíhá velmi schematicky. Učitel přednese penzum informací o nauce, vyjmenuje nejvýznam-

Mgr. Pavel Kolář, Th.D., M. T. S., působí v Husově sboru v Nuslích v Tábořské ulici. Na Husitské teologické fakultě připravuje studenty husitské teologie a budoucí husitské faráře a farářky na praktickou část služby v církvi. Dlouhodobě se věnuje didaktice náboženství a problematice výuky náboženství u nás.

nější svátky a ukáže náboženskou praxi prostřednictvím obrázků nebo videí. Tento způsob je ale nejméně efektivní, nikdo se z něj nedozví, jak každodenní náboženský život vypadá. Setkal jsem se i s tím, že se učitelé tématu náboženství záměrně vyhýbali, protože si s ním nevěděli rady. Reakce žáků a rodičů na religiozní témata ve výuce navíc bývají spíše negativní.

Jak by podle vás měla výuka náboženství správně probíhat?

To záleží na cílech, které si stanovíme. Náboženská témata by měla být pojednávána korektně a zároveň kriticky, což vyžaduje mimořádně specifické znalosti, například v oblasti biblických výkladů. Někteří učitelé přitom nadále vycházejí ze zcela nevhodných pramenů. Mnohé běžně dostupné učební texty, které se náboženským tématům věnují, neposky-

tují vhled do role náboženství v současném světě, ve společnosti ani v osobních životech lidí. Viděl jsem dokonce i takové, kde testová otázka v podstatě zesměšňovala určitý náboženský směr. To vzniká vlivem nepochopení a nemělo by se to dít. Jedním z dobrých způsobů zpracování tématu z oblasti náboženství je případová studie. Uchopit konkrétní životní situaci a ukázat, co náboženství do života vnáší. Díky konkrétním příběhům si student informací lépe uchová a zapamatuje si, co se ve které náboženské tradici děje, jaké má hodnoty a v co věří.

O koalím syndromu a dystopii

Egon Erwin Kisch vylezl za odkazem rabbiho Löwa na Staronovou synagogu. Já pět pater do pracovny judaisty a teologa Davida Biernota.

TEXT Petra Köppl FOTO Karel Cudlín, René Volfík

Pohled na Prahu z vaší pracovny je němou povědí o kulturních hodnotách dnešní doby.

Když přednáším a za okny posluchárny se zpupně tyčí pankrácké bankovní domy, často se ptám, kde je mé místo a místo humanitních oborů v dnešním světě řízeném trhem. Současný společenský diskurz silně určují ekonomické pojmy. Například hrubý domácí produkt je takovým zlatým teletem, ke kterému se dnes modlí kdekdo: ekonomové, politici a s nimi v podstatě nedobrovolně celá společnost. Vnímám svou práci tak trochu v duchu renesančního humanismu: jako péči o texty a duši. Myslím, že jsem něco jako historik idejí. Většina děl, o nichž bádám a přednáším, je minimálně čtyři sta let stará. Smysl své práce vidím v tom, aby tato tradice zůstala součástí naší identity a kolektivní paměti. Víte, v judaismu je jedním z největších traumat upadnutí v zapomnění. V talmudu stojí, že už první generace po Mojžíšovi zapomněla leccos z tóry. Musíme se stále bránit kulturní amnézii. Věřím, že svou skromnou prací nějak přispívám k „hrubému národnímu štěstí“.

Jaké to je, být teologem v české společnosti?

To je mé velké hoře. Poslední výzkumy ukazují, že sedmdesát až osmdesát procent lidí se v naší republice neidentifikuje s žádnou organizovanou formou náboženství, přičemž přibližně šestašedesát procent deklaruje, že nevěří v Boha. Nejsem si jistý, jestli to jsou přesná čísla. Pořád ale věřím, že teologické fakulty mají smysl a reprezentují segment, který dokáže stimulovat rozhovor ve společnosti.

Lze si dnes ještě udržet mezioborový přesah a znalosti tak, jako tomu bylo dříve?

Když se akademický pracovník dvacet, třicet nebo čtyřicet let, pokud je mu přáno, zabývá jedním tématem, propadne koalímu syndromu. Živí se pouze jakýmsi eukalyptovými listy. Teologové by měli být také společenskými pozorovateli. Neměli by se uchýlovat do slonovinové věže svých partikulárních disciplín. Když se podíváme do dvacátého století, teologie a takzvané exaktní vědy vytvářely dialog, jakkoli křehký, a řada teologů se snažila držet tempo a reagovat na to, s čím věda přichází. Většinou to byli teologové, kteří pocházeli z nábožensky liberálního prostředí. Tento segment bohužel eroduje. Ale existují výjimky, nedávno jsem se začel do rozsáhlé studie bývalého katolického teologa Eugena Drewermanna, v níž se ptá po Bohu na pozadí poznatků současné neurovědy. Myslím si, že teolog by se měl postavit čelem možnosti, že Bůh je produktem činnosti mozku.

Podle mého názoru, většina teologů akademiků nechce žít v izolovaném ghettu, ale má zájem komunikovat se světem, což se nedá říct o řadě církví a náboženských společností. Nevýhodou je, že se na teology pomyslně střílí ze dvou stran – z přírodních věd a řada z nás má problémy i s církevním prostředím, které nám pro naše názory dává nálepku nežádoucích osob. Výše uvedený Eugen Drewermann je toho příkladem.

A je onen podezřívavý pohled ve vašem případě opodstatněný?

Mluvil jsem spíše obecně. Vyrostl jsem v aktivní evangelické rodině, a to za poměrně problematických dob totality. Dnes se považuji za kulturního luterána. Mám rád luteránskou liturgii a chorály, Bacha, tradiční kázání, vážím si sociální práce diakonie. Jsou mi však cizí fundamentalistické tendence a také vyhledávání náboženských prožitků. Dnešní náboženská scéna je posedlá konzumací náboženského prožívání. V USA rostou takzvané megachurches, jež přesně toto nabízejí, zatímco tradiční mainstreamové církve upadají. Myslím, že to je špatně.

Za to, že dělám judaistiku, vlastně vděčím přesahu, který existoval a existuje na evangelické fakultě. Jsem její absolvent a stále se považuji za žáka profesora Martina Prudkého, jenž s námi právě onen přesah sdílel.

Zrovna Martin Luther nebyl židům úplně nakloněn.

Luthera musíme chápat na pozadí kontextu pozdního středověku se všemi stereotypy, které v té době

Dnešní náboženská scéna je posedlá konzumací náboženského prožívání. V USA rostou takzvané megachurches, jež přesně toto nabízejí, zatímco tradiční mainstreamové církve upadají. Myslím, že to je špatně.

vládly. Navíc je nutné vzít v potaz jeho prudký charakter a uvědomit si, že to, co psal proti židům, napsal v poslední fázi svého života, když už byl nemocen. Luteráni, především v Německu, se s tímto neblahým dědictvím po válce dobře poprali.

Odliv věřících se zdá být evropské specifikum.

Sekularizační teze, podle níž náboženství postupně vymizí z veřejného i soukromého života, se

Mgr. David Biernot, Th.D., je odborný asistent oddělení judaistiky, katedry biblistiky a judaistiky HTF. Studoval v Lipsku, Heidelbergu a na Hebrejské univerzitě v Jeruzalémě. Specializuje se zejména na židovskou náboženskou filozofii a rabínskou literaturu. Překládá z hebrejského jazyka.

zdála ve dvacátém století nepřekonatelná. Zatímco v šedesátých letech se zrodilo hnutí teologie smrti Boha, už v osmdesátých letech došel sekularizační tezi dech, poněvadž zájem o náboženství a náboženskost vzrůstal. Svůj názor začal v devadesátých letech měnit i jeden z původních propagátorů teze, americký sociolog Peter Ludwig Berger. Dnes žijeme v postsekulární době, ve které opět roste zájem o náboženství a náboženskost.

V Evropě je sice institucionalizované křesťanství na ústupu, přesto průzkumy ukazují, že až dvě třetiny Evropanů se považují za religiózní. V mnoha případech jde o religiozitu „believing without belonging“, to znamená bez vazby na institucionalizované formy náboženství.

Setkáme se i s pojetím „spiritual but not religious“. Například ve Spojeném království už nějakou dobu trvá diskuze, zda si anglikánská církev stále zaslouží své privilegované místo, když už vlastně nereprezentuje spirituální diverzitu britské společnosti, ačkoli je národní církví a stále trvá spojení trůnu a oltáře. Ve Spojeném království narůstá zájem o sekulární humanismus, určitou formu spirituality, která je zacílena jenom na tento svět, nehledá transcendenci, nehledá Boha. Prosazuje, aby člověk žil smysluplně a dosáhl maxima štěstí během tohoto života. Věčný život je perspektivou, s níž se zde nepočítá. Dokonce národní zdravotní systém v Británii začal zaměstnávat sekulárně-humanistické nemocniční kaplany.

Určitá popularita sekulárního humanismu je cítit i ve Spojených státech, v reakci na současné dění – politické nakročení směrem doprava, z náboženského hlediska posílení evangelikální scény, jež se razantněji vyjadřuje k různým společenským záležitostem. Dalo by se říci, že evangelikální scéna ve výrazné většině podpořila Donalda Trumpa, takže řada lidí liberálnějšího ražení začala spojovat svou

orientaci se zmiňovaným sekulárním humanismem. Právě ten mi trochu imponuje. Zaujal mě v podobě, jak ji reprezentuje náboženský filozof Don Cupitt z Cambridge.

Fenomén postsekularismu má svá úskalí v podobě poklesu tolerance, nábožensky motivované nesnášenlivosti a fundamentalismu. Myslím, že žijeme v době, kdy se společnosti drolí na subkultury sledující své zájmy, uzavírají se v ghettech a vedou kulturní válku se svými oponenty. V USA máte evangelikální fundamentalisty s jejich kreacionismem, misogynií a homofobií. Na druhé straně barikády jsou sekulární humanisté nebo představitelé nového ateismu jako Richard Dawkins, Sam Harris či Daniel Dennett. Přiznám se vám, že mi jsou více sympatičtí ti druhí. Když se například dívám na amerického viceprezidenta Mikea Pencea a další představitele Trumpovy administrativy, z nichž teče evangelikální biblicismus všemi póry, mám strach. Pokud si vysoce postavený politik myslí, že je součástí nějakého vyššího plánu, může mu přijít snadnější zmáčknout onen atomový čudlík. Růst náboženské nesnášenlivosti zaznamenáváme i napříč spektrem judaismu. Po nedávném masakru v pittsburské konzervativní synagoze se vrchní aškenázský rabín Izraele Jisrael Meir Lau o této kongregaci vyjádřil nikoli jako o židovské, ale jako o „místě s židovským nádechem“.

Podívejme se na izraelsko-palestinský konflikt. Vypjatost prezentace je slabostí mediálního zpravodajství, které s oblibou prezentuje srdceryvné příběhy, plačící ženy, děti v Gaze, ale některé věci opomíjí.

Přesně tak. Hamás poskytuje médiím příběhy, protože sleduje svou politiku a stejným způsobem postupuje i evropská levice. Rád se dívám na pořady BBC, ale právě ta je jedním z médií, které přistupu-

je k izraelsko-palestinskému konfliktu s neskrývanou propalestinskou zaujatostí. Média se soustředí na to, co se děje mezi Izraelem a Gazou, a přitom naprosto opomíjejí kurdský problém, který je nepoměrně rozsáhlejší.

Myslím, že část problému spočívá v mindráku, jež některé západní země mají se svou koloniální minulostí. Jisté skupiny mají tendenci vnímat Izrael jako přežitek kolonialismu. Nešlo však o klasickou kolonizaci. Židé v Evropě a jinde pěstovali po staletí silnou náboženskou vazbu k tomu, co rabínská literatura nazývá Zemí izraelskou. Cesta vedoucí k založení Státu Izrael byla téměř existenční nutností. Tak tomu bylo u Theodora Herzla, ale ještě ve větší míře u Vladimíra Zeeva Žabotinského, který v meziválečném období objížděl Evropu a varoval Židy před tím, co se může stát a také se stalo. Nejsem příznivcem Benjaminu Netanjahua, ale do určité míry rozumím jeho politice silného Izraele, poněvadž ideologicky jde ve stopách Žabotinského.

Nezaznívají dnes v Evropě obdobně varovné hlasy?

V evropském kontextu je také velkým problémem islámský antisemitismus, který už pocituje židovská diaspora ve Francii a Německu. Kdybych měl nějakým výrazem vyjádřit atmosféru, v níž žijeme, pak by nevhodnějším termínem byla dystopie. To znamená, že něco není v pořádku, pocit brzké katastrofy, konce. Je to globální fenomén. Nedávno jsem si přečetl poslední román známého amerického autora Dona DeLilla *Zero K*, který je velmi dystopický. Vypráví o úzké skupince nejbohatších, hledajících věčný život a spásu před světovým kataklyzmatem v kryonickém bunkru.

Současná literární i filmová tvorba doslova surfuje na vlně dystopie. Možná je to následek toho, že nám chybí nějaká významná metanarace. Víte, kdyby existoval stroj času, chtěl bych se nechat přenést do minulosti na nějakou Hegelovu přednášku. Možná tam by mi bylo dobře. Jak se ale říká, není možno dvakrát vstoupit do stejné řeky. Myslím, že se už žádné velké metanarace nedočkáme, a pokud ano, pak to bude paskvil, kterému se budeme s příznačným českým švejkovským humorem smát, anebo to bude zase nějaká totalitní katastrofa. Nejspíš obojí.

Někdy se dívám na přenosy zasedání německého Bundestagu. Je to mnohem kultivovanější podívaná než z české Poslanecké sněmovny. Během jednoho přenosu jsem si všiml unavených rysů kancléřky Merkelové a dalších členů německé vlády a uvědomil si, že patrně ani tito lidé, kteří stojí na špičce evropské politiky, neznají odpovědi na všechny otázky týkající se budoucnosti Evropy. Jsou věci, které se jistě musejí změnit. Všichni pocítujeme změny způsobené globálním oteplováním. Druhou věcí, která se musí změnit, jsou rozevírající se nůžky sociální nerovnosti mezi hrstkou nejbohatších a zbytkem lidstva. Od těchto dvou věcí se odvíjejí další problémy, s nimiž se dnes potýkáme. Jsem však velmi

skeptický, zda každoroční dýchánky finančních a politických elit v Davosu a jinde mohou k nějaké zásadní změně vést.

Vzpomínám často na to, jak nám profesor Petr Pokorný přednášel o mentalitě občanů Říma v císařském období. Poněvadž valná většina z nich byla prakticky vyloučena z politicky, nacházela smysl v soukromém životě, estetickém nebo náboženském prožitku. Mám pocit, že většina z nás je v podobné situaci tím, že jsme byli nahnáni do stádní kultury konzumerismu. „Makej, žer a nekecej.“ Ta menšina z nás, která má odvalu mluvit do věcí veřejných, je pranýřována politickými špičkami jako amatéři nebo ekoteroristé.

Jako teolog bych měl tento rozhovor uzavřít něčím pozitivním. Možná bych si zde mohl ohřát svou polívčičku a říct, že náboženskost nám může poskytnout útěchu a orientaci v chaosu dnešní doby. Připadal bych si ale jako pokrytec, kdybych toto vyslovil. Institucionalizované formy náboženství jsou v morální krizi. Věřím však v moc hodnot odpovědnosti, solidarity a nesobectví, které dnes již vykročily mimo náboženský prostor.

Rád se dívám na pořady BBC, ale právě ta je jedním z médií, které přistupuje k izraelsko-palestinskému konfliktu s neskrývanou propalestinskou zaujatostí. Média se soustředí na to, co se děje mezi Izraelem a Gazou, a přitom naprosto opomíjejí kurdský problém, který je nepoměrně rozsáhlejší.

Ústecký kraj

Synagoga v Budyni nad Ohří
 Synagoga v Děčíně
 Synagoga v Jirkově
 Synagoga v Lounech
 Synagoga v Roudnici nad Labem
 Synagoga v Třebívlicích
 Synagoga v Ústěku
 Synagoga v Žatci

Praha

Jeruzalémská synagoga
Karlínská synagoga
 Klausova synagoga
 Maiselova synagoga
 Michelská synagoga
 Nová synagoga v Libni
 Pinkasova synagoga
 Smíchovská synagoga
Staronová synagoga
 Synagoga v Uhříněvsi
Španělská synagoga
 Vysoká synagoga

Liberecký kraj

Synagoga v Turnově
 Nová synagoga v Liberci

Královéhradecký kraj

Synagoga v Hradci Králové
 Synagoga v Jičíně
Synagoga v Novém Bydžově
 Synagoga v Rychnově nad Kněžnou

Moravskoslezský kraj

Synagoga Schomre-Schabos v Českém Těšíně
 Synagoga v Krnově
 Synagoga v Novém Jičíně

Pardubický kraj

Synagoga v Heřmanově Městci
 Synagoga v Hlinsku
Synagoga v Jevíčku
 Synagoga v Luži
Synagoga v Přelouči
Synagoga v Žamberku

Olomoucký kraj

Synagoga Bet ha-midraš (Prostějov)
 Nová synagoga v Hranicích
Synagoga v Kojetíně
Synagoga v Lipníku nad Bečvou
 Synagoga v Lošticích
Nová synagoga v Prostějově
Synagoga v Přerově
 Synagoga v Úsově

Plzeňský kraj

Horská synagoga
 Synagoga v Kasejovicích
 Synagoga ve Kdyni
 Synagoga v Merklíně
 Pomocná synagoga v Plzni
Stará synagoga v Plzni
 Synagoga v Podmoklech u Sušice
 Synagoga v Pňovanech
 Synagoga v Rábí
 Synagoga v Radnicích
 Synagoga ve Slatině
 Synagoga ve Strěbře
 Velká synagoga

Karlovarský kraj

Středočeský kraj

Synagoga v Brandýse nad Labem
 Synagoga v Březnici
 Synagoga v Čáslavi
 Synagoga v Divišově
 Synagoga v Dobříši
Synagoga v Hořovicích
Synagoga v Kladně
 Synagoga v Kolíně
 Synagoga v Kosově Hoře
Synagoga v Kralupech nad Vltavou
Nová synagoga v Kutné Hoře
Synagoga v Městci Králové
Synagoga v Novém Strašeci
 Synagoga v Nymburce
Synagoga v Plaňanech
 Synagoga v Přistoupimi
 Synagoga v Rakovníku
 Synagoga ve Slaném
 Synagoga ve Strančicích
Synagoga v Uhlířských Janovicích
 Synagoga ve Velvarech
Synagoga ve Všeradicích
 Synagoga v Zásnukách
 Synagoga ve Zderazi

**Celkový
 počet synagog
 v ČR je 122**

Jihočeský kraj

Synagoga v Bechyni
 Synagoga v Českém Krumlově
 Synagoga ve Čkyni
Synagoga v Hluboké nad Vltavou
Synagoga v Jindřichově Hradci
Nová synagoga v Milevsku
 Synagoga v Písku
 Synagoga ve Stádleci
 Synagoga ve Stráži nad Nežárkou
 Synagoga v Třeboni
 Synagoga ve Vodňanech
 Synagoga ve Volyni

Vysočina

Synagoga v Batelově
 Synagoga v Golčově Jeníkově
 Synagoga v Habrech
Synagoga v Humpolci
Synagoga v Kamenici nad Lipou
 Synagoga v Ledči nad Sázavou
 Synagoga v Nové Cerekvi
 Synagoga v Polici
 Synagoga v Polné
 Synagoga v Telči
Přední synagoga v Třebíči
 Zadní synagoga v Třebíči
Synagoga v Třebíči
 Nová synagoga ve Velkém Meziříčí
 Stará synagoga ve Velkém Meziříčí

Zlínský kraj

Synagoga v Uherském Hradišti
 Šachova synagoga (Holešov)

Jihomoravský kraj

Synagoga Agudas achim (Brno)
 Synagoga v Boskovicích
 Synagoga v Břeclavi
 Synagoga v Dolních Kounicích
 Synagoga v Ivančicích
Synagoga v Ivanovicích na Haně
 Synagoga v Lomnici
 Synagoga v Mikulově
Synagoga v Rousínově
 Synagoga ve Slavkově u Brna
 Synagoga ve Strážnici
Synagoga ve Veselí nad Moravou
 Synagoga ve Vyškově

Z celkového počtu **122** synagog se
9 stále užívá pro náboženské účely
 a **29** slouží jako kostel.

Lidské oběti jako povinnost i výsada

Mayové prosluli svým náboženským zanícením, neváhali položit na oltář bohům život člověka. Slavnosti krve měly ovšem i další rozměry: byly mimo jiné trestem pro toho, kdo prohrál. Není to nepodobné evropským raně novověkým popravám, jak říká Zuzana Marie Kosticová.

TEXT Jan Velinger FOTO Shutterstock, akg-images

Vyznají se lidé v rozdílech mezi Mayi a Aztéky? Nepletou si je?

Panuje v tom trochu zmatek. Většinou se soudí, že lidské obětiny přinášeli Aztékové, zatímco moudří a civilizovaní Mayové pozorovali hvězdy z tropických deštných pralesů, měřili čas a uctívali bohy. Ve skutečnosti ovšem obětování lidí provozovaly obě kultury a obě se také vyznaly v astronomii.

Mayové rovněž předpovídali určité cykly či časové úseky, které byly pro lidstvo nepříznivé. Podle mayského kalendáře měl být takový případem i rok 2012. Když podobný mezník přišel v jejich éře, byl to důvod dělat první poslední, aby si usmířili bohy?

Ano. Je to typický rys mezoamerické kultury a mayské zvláště, byli opravdu hodně pesimističtí. Když to trochu přeženu, čekali konec světa skoro každý týden. V jejich vnímání zkrátka existovala určitá údobí, kdy riziko různých katastrof stoupalo nad běžnou míru. Případá mi to docela praktické vzhledem k tomu, jak asi život v tropickém pralese tehdy vypadal – bez moderní medicíny a techniky, se spoustou problémů v zemědělství, s nemocemi a podobně. Člověk si na to prostě musel zvyknout. A Mayové věřili, že si musejí bohy naklonit, pokud mají přežít.

Kdy jste se s mayskou kulturou setkala poprvé?

Když mi bylo sedm let, dostal tatínek práci v obchodním zastoupení v Mexiku a já následně v Mexico City strávila asi pět let. Samozřejmě jsem navštívila spoustu historických památek, převážně aztéckých, a také zříceniny Teotihuacánu. Jednou jsme jeli na delší výlet na Yucatán za mayskými památkami, zanechal ve mně hluboký dojem. Zájem o mayskou kulturu mi vydržel i po návratu do Čech a posléze vyústil v akademickou kariéru.

Do Mexika a na místa s mayskými památkami ve Střední Americe jste se vrátila...

V letech 2003–2004 jsem coby studentka pobývala na Erasmu ve Španělsku, později jsem měla příležitost strávit semestr na výměnném studijním pobytu ve Spojených státech. Původně jsem měla namířeno na univerzitu v New Orleansu, přiletěla jsem ale pouhý týden předtím, než udeřil hurikán Katrina. Když zasáhl město, musela jsem se sbalit a odjet. Otázka zněla, kam dál. Rozhodla jsem se pro Texas.

Původně jsem totiž chtěla tam, ale ve výběrovém řízení nabízel jen jedno místo a to získal někdo jiný. Při odjezdu z New Orleans mě napadlo, že bych mohla měsíc strávit na Texaské univerzitě v Austinu, psát tam diplomovou práci a pak se vrátit domů. Jenže se ukázalo, že v Austinu přijímají studenty, kteří museli opustit New Orleans. Mohla jsem tam tedy zůstat.

Moc se mi tam líbilo – Texaská univerzita je jednou z nejlepších škol v celých Spojených státech, co se mayských studií týče. Působí na ní lidé jako David Stuart nebo Julia Guernseyová. Dostala jsem se i na

workshopy pro postgraduální studenty – pro mladou posluchačku mayských studií to byl ráj.

Na čem jste v Austinu pracovala?

Bakalářskou práci jsem ještě v Praze psala o božstvu známém jako opeřený had, v jazyce Aztéků Quetzalcoatl, a odtud jsem se dostala k problematice lidských obětí. Došlo mi, že o tom chci vědět více. Nezajímaly mě ani tak techniky a metody, spíše jsem chtěla lépe pochopit, proč to Mayové dělali. Začala jsem studovat koloniální texty, psané většinou v mayských jazycích yucatéčtině a k'iche'jštině, a zkoumala jsem, k čemu lidské oběti sloužily, jaký byl jejich *raison d'être*.

Tehdy jsem získala poznatky, které jsem později využila v knize *Krvavé rituály Střední a Jižní Ameriky* (tu jsem napsala společně s Markétou Křížovou a Sylvii Květinovou) a v mém posledním díle *Náboženství Mayů. Zkoumání lidských obětí a jejich příčin* se tedy váže už k bakalářské práci.

K jakým závěrům jste za celou tu dobu, co se tématem zabýváte, dospěla?

V obětování lidí vidím zásadní paradox. Když se podíváte do dřívější a koneckonců i do současné literatury, zjistíte, že badatelé považují obětování za posvátnou povinnost a zároveň za výsadu. Může to znít divně, ale v posmrtném životě na Maye čekala odměna: dostali se do nejlepšího ze všech nebi, jaká existují. Do něj existovaly jen tři cesty: smrt na bojišti, být obětován nebo zemřít při porodu dítěte. Takže v tomhle smyslu byla oběť výsadou.

Zároveň šlo ovšem o povinnost. Takové pojetí lze najít u fenomenologicky orientovaných autorů, k nimž patří třeba David Carrasco. Oběť vykládá jako nutnost „nasytit bohy“ životní silou. Mayové věřili, že pokud to neudělají, stane se něco hrozného.

Časem jsem si uvědomila, že existuje ještě třetí rozměr, často přehlížený: obětování je zároveň trest. Tuhle cenu totiž nikdy neplatil vítěz, vždy jen ten, kdo skončil v bitvě jako poražený. Případně mohlo jít o zajatce či otroka, ale každopádně existuje jasný mocenský rozdíl mezi tím, kdo obětoval a kdo byl obětován.

Ostatně může nám to připadat známé – i v Evropě se před pěti sty lety stávaly hlavy zločinců a popravy se konaly formou veřejných slavností krve, mučení bylo oblíbené. Je v tom řada podobných znaků s mayskou kulturou. Konkrétně události na Staroměstském náměstí v roce 1621 po bitvě na Bílé hoře jsou přece učebnicovým příkladem obětování lidí. Chyběla tu jediná rovina, totiž pocit, že onen akt je určen bohům. Podle mě je to nicméně věc diskursu a rétoriky. V praxi jde v zásadě o totéž, včetně zmíněného mučení, které popravě předcházelo. Bylo varováním pro ostatní, aby se do žádných rebelií nepouštěli.

Vzpomínám si na pasáž o zrodu moderní justice v jedné knize od Michela Foucaulta – začíná scénou čtvrcení provinilce. Nejenže je to

„Míčová hra je fascinující fenomén, spojující hru a rituál. V našem vnímání jsou tyto dva pojmy protikladné – rituál je něco vážného, v případě rituální oběti dokonce se smrtícím dopadem, zatímco hra je zábava –, ve skutečnosti ovšem mohou splývat.“

FOTO akg-images / François Guénet
Postava klečícího hráče

pro přihlížející odstrašující, ale samozřejmě pro obviněného příšerně bolestivé, a z člověka je za chvíli jen zmeř údů – nic, co by mělo nějakou cenu.

Ale je to tak opravdu? Určitě ne vždy. V křesťanském kontextu je nejlepším příkladem španělská inkvizice. Tehdy se věřilo, že když člověk absolvuje krutý trest, nějakým způsobem mu to pomůže v posmrtném životě – někdy více, někdy méně.

Jiným případem byla slavná mayská míčová hra. Při ní rovněž docházelo k lidským obětem, dokonce se našlo i mnoho původních vyobrazení.

Míčová hra je fascinující fenomén, spojující hru a rituál. V našem vnímání jsou tyto dva pojmy protikladné – rituál je něco vážného, v případě rituální oběti dokonce se smrtícím dopadem, zatímco hra je zábava –, ve skutečnosti ovšem mohou splývat. Jsou to dva extrémy na jedné stupnici.

V míčové hře proti sobě zápolily – a v některých regionech na severu Mezoameriky stále zápolí – dvě vesnice. Jejich obyvatelé se sešli a připravili se na hru stejně jako na každý jiný náboženský svátek, velkou roli v tom hrály očištné a asketické praktiky – odpírali si některá jídla, spánek nebo sex. Obecně šlo o mužský sport, mužskou hru, mužský rituál. Byl natolik spojen s válkou, že se stal jakousi její náhražkou – ritualizovaným válčením. Evropané dnes dost podobně vnímají fotbalové zápasy.

Bylo obětování lidí nedílnou součástí každé hry?

Ne, a dokonce si myslím, že k němu většinou nedocházelo. Hra se provozovala na různých typech hřišť. V jednom jediném městě jich bylo klidně více než dvacet. Některá byla maličká, jen pro místní hráče, zato jiná byla obrovská, zdobená nejrůznějšími reliéfy a dalšími prvky – je jasné, že šlo o reprezentativní rituální místa. Někteří badatelé tvrdí, že taková hřiště nikdy nesloužila ke skutečné hře, ale právě jen k rituálům, při nichž docházelo ke stínání hlav.

Mělo vždy podobu stínání?

Míčová hra je se stínáním úzce spjata, ale samozřejmě záleží i na dějinném období a na kultuře. Aztékové ve středním Mexiku dávali přednost klasickému vyříznutí srdce na obětním kameni. Stětí hlavy bylo obvyklé spíše pro klasické období a pro Maye, případně další obyvatele jižní části Mezoameriky. Ale i tohle vymezení je příliš zjednodušující.

Velkou roli hraje i fenomén rituálního mučení. Aztékové se zaměřovali hlavně na kvantitu, což znamenalo obecně velmi mírné mučení, zato spoustu obětí. Naproti tomu Mayové dávali přednost sice menšímu množství obětí, ale současně krutému mučení a propracovaným popravám.

Míčová hra a stínání hlav spolu po symbolické stránce jasně souvisejí – obojí souvisí se zemědělstvím, s mayským mýtem o stvoření a s příběhem

o kukuřičném bohu, který zemře v podsvětí a poté se znovu zrodí. Spojení je nasnadě: kukuřice se sklízí tak, že se klasu „setne hlava“.

Při stětí v porovnání s vyříznutím srdce teče hodně krve. Stříká proudem, vytváří úplný gejzír. To bylo důležité, protože Mayové věřili, že krev dodává zemi plodnost a rostlinám život.

Někde jsem četl, že hra byla možná jen předstíraná – že bylo předem domluveno, který tým zvítězí.

Někdy ano, ale rozhodně ne vždy. Podle mě byl výsledek předem znám u zápasů, které měly státnický význam, občas šlo skutečně spíše o rituál než o skutečnou hru. Ale na vesnické úrovni zcela určitě nic podobného neexistovalo, nic se nedomlouvalo a hrálo se naplno.

Jak ta hra vlastně probíhala? Ví se více o jejích pravidlech?

Existovalo několik verzí pravidel – a s jistotou víme, že v některých z nich se hrálo předloktími a holeněmi, ale nikoli rukama a nohama. Také se ví, že se při hře používal nástroj jménem hacha, což byla taková pálka, s níž se odpaloval velký míč z tvrdé gumy či kaučuku. A čím byl míč těžší, tím silnější se nosily chrániče.

Uprostřed hřiště se nacházely obruče. Z dnešní verze hry, kdy se hraje boky, víme, že účelem bylo dopravit míč po určité dráze vymezeným prostorem. Hlavní pravidlo znělo, že se míč nesměl dotknout země. Pramenilo z mayského mýtu o stvoření – to začalo, když mayští bohové hráli míčovou hru. Jenže míč jim upadl na zem a probudil zlé bohy smrti, ti se rozzlobili a rozhodli se hráče zabít.

Mgr. Zuzana Marie Kosticová, Ph.D., působí na katedře náboženských studií Husitské teologické fakulty. Věnuje se výzkumu různých věroučných systémů. Jako odbornice na mayskou historii je autorkou řady knih o této starobylé mezoamerické kultuře. Mimo jiné zkoumala, jakou úlohu pro Maye měly lidské oběti.

Afrika: moje pracovní a životní cesta

Na africký kontinent jezdí Monika Nová už dvacet let. Za tu dobu se tam toho hodně změnilo – třeba mobilní telefon dnes vlastní skoro každý.

TEXT **Lucie Kettnerová** FOTO **René Volfík**, archiv **Moniky Nové**

Byla to tak trochu náhoda. V roce 1998 Monika zahlédla na nástěnce Pedagogické fakulty Západočeské univerzity, kde tehdy studovala, inzerát, že je možné odjet pomáhat do Afriky. První návštěva ji ovlivnila natolik, že se Afrika následně stala součástí její životní i pracovní cesty. „Už jako studentka jsem se snažila přijímat možnosti, na kterých jsem se mohla něco nového naučit. Mám ráda výzvy a vím, že na nich člověk roste. Proto jsem tehdy odjela do Afriky, i když to byla doba, kdy tam moc Čechů ještě neodjíždělo. Už teď mi tato pracovní praxe do života přinesla hodně nového a věřím, že tím to zdaleka nekončí,“ říká.

Za ošetření se platí i ovocem

První léta jezdila do Afriky jako dobrovolnice a poznávala projekty jiných. V roce 2011 se už však chtěla pustit do vlastního projektu, a tak s kolegyní založila neziskovou organizaci, prostřednictvím níž koupila louku na jihu Ugandy a v rámci rozvojové spolupráce na ní postavila zdravotně sociální kliniku. Zároveň bylo domluveno, že po určité době projekt jeho tvůrci odevzdají místním obyvatelům. „Centrum je v tuto chvíli již předáno a na klinice pracuje místní lékař a zdravotní sestry. Zajišťují jak ambulantní, tak terénní ošetření pacientů. My už

dojíždíme jen jednou či dvakrát do roka na kontrolu,“ vysvětluje doktorka Nová. Lékař v místě funguje i takzvaně na zavolání, což je velký výdobytek poslední doby. Afrika je už velmi dobře zasítovaná, telefon vlastní i lidé v odlehlých vesnicích, a tak si zvládnou včas přivolat pomoc. Nedochozí tedy k situacím, kdy se k pacientům v těchto oblastech dostala pomoc pozdě, nebo dokonce vůbec.

V Ugandě je zvykem za zdravotní služby platit, a proto i na klinice za ošetření vybírají malý poplatek ve výši necelého jednoho dolaru. „V lokalitě pracujeme dlouho a rodiny známe. Pokud víme, že je někdo opravdu chudý, poplatek po něm nepožadujeme. Často to ale funguje tak, že pokud lidé nemají peníze, přinesou nám třeba ananas nebo mango, aby alespoň částečně péči kompenzovali,“ popisuje Monika Nová místní praxi.

Než mohli v centru přivítat první pacienty, uběhly dva roky, což není zase tak mnoho s ohledem na komplikovaný stavební proces v Africe. Chcete koupit pozemek? Katastr nemovitostí tu neexistuje. Koupě probíhá tak, že obejdete sousedy pozemku ze všech stran a ti vám podepíší, že na daném místě nikdo nebydlí ani tam nepase dobytek. Problém představuje i připojení vody a elektřiny: „Dříve než vám připojí vodu do domu, musíte prokázat, že

vaše vykopaná studna má natolik silný pramen, že po dva roky nevyschne. Kvůli zapojení elektřiny jsme dokonce museli dát jistý úplatek.“

Do ugandského centra už zavítali i čeští studenti medicíny nebo dobrovolníci, zájem však měli spíše o krátkodobé pobyty v řádu týdnů. „My bychom ale potřebovali někoho, kdo by přijel pracovně alespoň na půl roku či rok, protože trvá řadu měsíců, než poznáte dané prostředí a mentalitu a s lokalitou se sžijete,“ říká Monika a upřímně dodává, že krátkodobé pobyty vlastně nebývají pro kliniku přínosem. „Nazývám to spíše turistikou. Ti lidé si přijedou Afriku nafotit a dát na Facebook.“

Pekárna vydělává na školné

Monika má za sebou i úspěšný rozjezd sociálního podnikání. V Malawi vybudovala ve středním odborném učilišti zaměřeném na služby pekárskou dílnu, do níž chodí učni po skončení výuky vyrábět pečivo a následně ho prodávají v „podnikové prodejně“ nebo přímo ve městě. Z utržené částky se zaplatí suroviny, energie a průběžně se obnovuje vybavení. Peníze zbudou i pro mladé pekaře, kteří si z nich šetří na školné nebo učební pomůcky.

„Byl to vlastně takový pokus, nápad, který jsem měla v hlavě již dlouho, protože se sociálním podnikáním jsem do té doby neměla žádné zkušenosti,

„Jak uspět v Africe? Měla jsem a mám štěstí na lidi, které jsem v oboru potkala a potkávám. Dostala jsem se k zajímavým pracovním projektům a nabídkám. Ty by ovšem bez adekvátního chování nepřišly. Chce to pokoru, slušné vystupování, prohlubování získaných znalostí a umět takzvaně načíst kulturu zevnitř. Roli hraje i časová souhra.“

a ono to vyšlo na první dobrou. Na tento projekt jsem velmi hrdá, protože už je finančně soběstačný a funguje bez mého příspěví,“ přiznává Monika Nová.

Žhavé téma migrace

Ve svých výzkumech se nevyhýbá ani tématu migrace, které je v dané oblasti opravdu horké a mluví se o něm ve všech společenských vrstvách. Obrovský zlom podle ní nastal před pěti lety v důsledku globalizace, dostupnosti letenek, ale především díky rozšíření internetu a sociálních sítí v Africe.

„Když jsme přijeli v roce 1998 a nepřivezli jsme fotku našeho domu, místní netušili, jak to u nás vypadá. Nyní ale můžou díky Instagramu a Facebooku sledovat, jak se v Evropě, USA nebo Austrálii žije. K odchodu je motivuje, když se migranti vyfotí u luxusního domu nebo drahého automobilu, aby vyvolali dojem, že se mají dobře. A oni za tímto

obrazem skvělého života také chtějí jít. Při osobních setkáních jim zdůrazňuji, že život v Evropě je velmi náročný a lidé tu mívají i dvě zaměstnání. Afričané si neumějí představit třeba náklady na bydlení – takové vodné a stočné jim nic neříká,“ popisuje.

Mladí lidé už dnes ale nechtějí jít jen za luxusem, hledají i nové možnosti výděleku. „Velký potenciál zastavení migrace je podle mě v tom, aby si evropské či americké firmy zřídily své pobočky přímo v Africe a daly místním lidem práci.“

Z Afriky do Kambodže

Příští rok má Monika vedle Afriky v plánu navštívit také Asii. Za výzkumem se chystá do Kambodže, aby tam zúročila své rwandské zkušenosti s problematikou genocidy. Zajímat se bude o to, jak se místní obyvatelé vyrovnávají s genocidou, za níž stáli Rudí Khmerové, a také o život sirotků, kteří přišli o rodiče v důsledku onemocnění HIV. A pokud to vyjde, setká se 15. května s kambodžským králem, který v tehdejší Československu vystudoval konzervatoř a balet na AMU. Povídat si s ním bude o možnostech rozvojových programů a sociálním podnikání v Kambodži.

PhDr. Monika Nová, Ph.D., působí na katedře psychosociálních věd a etiky Husitské teologické fakulty, kde se ve výuce věnuje také tématu migrace, menšin či rozvojové spolupráce. Na Právnické fakultě se zapojila do projektu NAKI II Právní, historické a společenskovední aspekty nových a tradičních menšin v České republice, který je realizován v Ústavu právních dějin.

15. století

16. století

Jan Hus: mučedník učenec asketa

„Palackého pojetí husitství oslovilo jazykově českou společnost v letech politického uvolnění po roce 1860 a dokázalo zdánlivě nemožné. Český národ, tvořený z 97 % matrikovými katolíky, přijal ve své většině Palackého interpretaci Husa, husitů a husitské epochy, neboť odpovídala představě obrozené společnosti o sobě samé.“

—Petr Čornej, *Jan Hus v proměnách šesti století* in: *Studia theologica* 17, č. 4, zima 2015, str. 33–34.

17. století

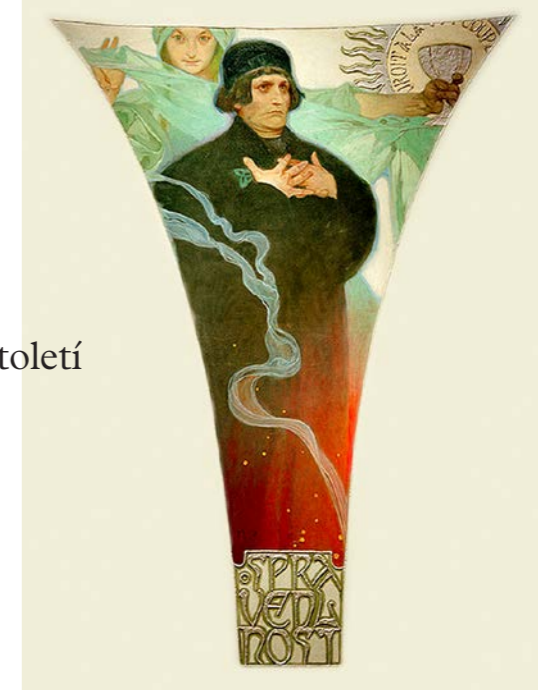
18. století

15. století Anonym: Upálení Jana Husa na hranici 6. července 1415 (v: Ulrich Richental Chronicle of the Coun, 1414–1418), Kredit: Heritage Images / Fine Art Images / akg-images • 16. století Anonym: Jan Hus, 1550, Kredit: akg-images • 17. století Poprava Jana Husa v Johann Ludwig Gottfried, Historische Chronica, Frankfurt a. M. (M. Merian) 1630, s. 648, Kredit: akg-images • 18. století Fokke, Simon: Upálení mistra Jana Husa na hranici, pol. 18. století, Kredit: Heritage Images / Fine Art Images / akg-images • 19. století Anonym: Upálení mistra Jana Husa za bludné učení, okolo roku 1860, Kredit: akg-images • 20. století Alfons Mucha: Spravedlnost, 1911, Kredit: akg-images • 21. století www.opraski.cz

19. století

20. století

„Bez ohledu na výsledky posledního půlstoletí husovského bádání tak tvůrci animovaných filmů a komiksů bojují s dávno překonanými stereotypy, čímž paradoxně posilují a prodlužují jejich životnost.“

—Petr Čornej, *Jan Hus v proměnách šesti století* in: *Studia theologica* 17, č. 4, zima 2015, str. 27.

21. století

Věda je krásná

Už po desáté!

Již po desáté ocenila odborná porota příspěvky oblíbené fotografické a výtvarné soutěže Věda je krásná, kterou vyhlašuje Přírodovědecká fakulta. Zapojit se do ní mohou členové akademické obce i veřejnost.

TEXT Lucie Kettnerová FOTO Archiv soutěže

„Věda je všude kolem nás. V souvislostech, které si často neuvědomujeme, v předmětech, které bereme denně do rukou, v dějích, které považujeme za běžné. Stačí se jen dívat. Tak se chopte fotoaparátu, mikroskopu nebo jen tužky a zvěčňte její půvab. Protože Věda je krásná,“ vyzvali na podzim opět organizátoři milovníky přírody k účasti v soutěži.

Soutěžními příspěvky mohly být fotografie či jiná díla s přírodovědeckou tematikou, např. z oblastí biologie, biomedicíny, fyziky, matematiky, geologie, fyzické geografie apod. Letošní novinkou se stala kategorie s chemickou tematikou nazvaná Chemie tvýma očima. Opět nechyběla ani Objevitelská kategorie určená pro širokou veřejnost.

„Letošní ročník soutěže byl výjimečný zejména fotografickou sérií, která obsadila první příčku. Ne-

pamatuji se, že by se někdy v minulosti porota tak jednohlasně a rychle shodla na jednom příspěvku, který výrazně vynikl. Přitom konkurenční snímky byly letos přinejmenším stejně tak kvalitní a zajímavé jako v minulých letech. Ukazuje se, že i přes každoroční konání soutěže se stále objevují nové talenty a hlavně krásné snímky dokládající, že věda je krásná. Věřím, že tato soutěž bude i do budoucna dobrou motivací k dotahování vizuálních výstupů nejen vědeckých činností do zdárného konce a že tak díky soutěži vznikne dostatek fotografií sloužících dále k výuce a popularizaci přírodních věd pro veřejnost. Tě totiž není nikdy dost,“ říká porotce a historicky první vítěz soutěže Věda je krásná Petr Jan Juračka.

Vědecká fotografie

Absolutní vítěz a 1. místo Vědecká fotografie

Miloslav Macháček
Temná strana minerálů

V přítomnosti viditelného světla můžeme obdivovat mnohdy až neuvěřitelné tvary a barvy minerálů. Za použití „černého světla“ se nám však otevírá cesta k jejich temné straně. Některé minerály jsou totiž schopné luminescence (fluorescence a fosforescence) a po excitaci vyzařují díky tzv. červenému posunu viditelné světlo celé škály barev. Na snímcích je

2. místo

Daniel Benák
Na pastvě

Mořský koník (Hippocampus sp.) ve svém typickém biotopu – porostu mořské trávy, Dahab, Egypt.

3. místo

Michal Štulpa
Skákavky lokality PP Na plachtě

Skákavka obecná (Evarcha falcata). Jejich zrak tvořený dvěma velkýma a šesti malýma očima je nejlepší mezi všemi členovci.

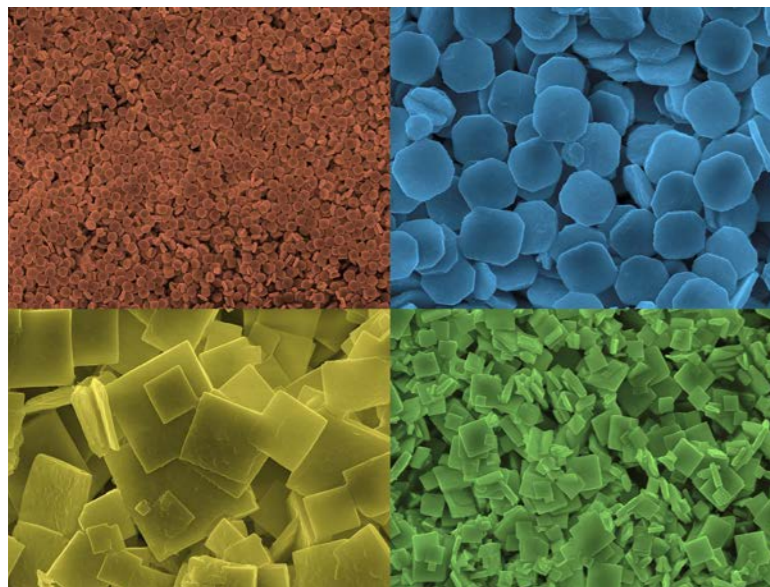

2. místo

Viktor Sýkora

Begonia crassicaulis

Detail květu druhu Begonia crassicaulis. Snímek pochází z elektronového mikroskopu a byl dodatečně obarven.

Vědecká
mikrofotografie

3. místo

Václav Tyrpekl

Štavelan thoričitý I.

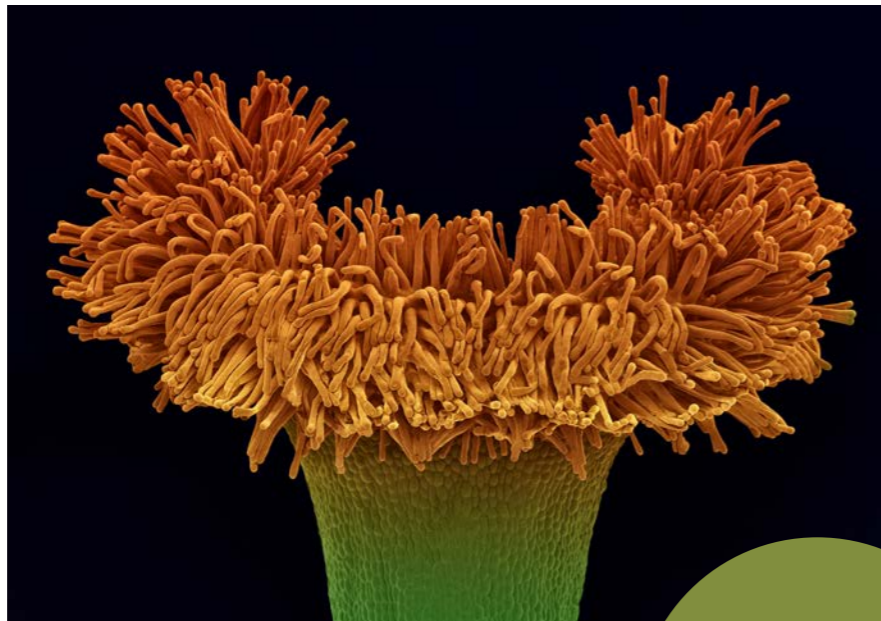
Štavelan thoričitý hexahdrát – morfologické variace.

1. místo

Karel Pácák

Zonální zrno scheelitu

Luminiscence zrna minerálu scheelitu (CaWO_4). Při dopadu svazku elektronů na vzorek ve vakuu je část energie pohlcené vzorkem vyzářena jako viditelné světlo. Barva pozorovaného světla (vlnová délka) je odrazem chemického složení a strukturního uspořádání minerálu. Od středu k okraji je pouhým okem pozorovatelná změna ve složení růstových zón. Na podobném principu fungují klasické katodové (elektronkové) obrazovky, běžné ve 20. století.

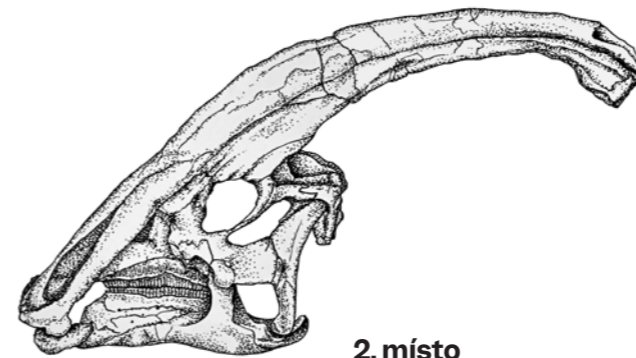
Vědecká
ilustrace
a virtuální
příroda

1. místo

Linda Pokorná

Apoptóza

Staré, opotřebené, nepotřebné neboli zmutované buňky se z těla odstraňují programovanou buněčnou smrtí zvanou též apoptóza. Po zahájení apoptózy vnější nebo vnitřní cestou se v buňce tvoří proteinové komplexy, které degradují buněčný obsah. Finálním stadiem programované buněčné smrti je tvorba apoptotických tělísek a jejich pohlcení okolním fagocytem. Malováno v Adobe Photoshop.

2. místo

Štěpánka Tučková

Série lebek

Býložravý svrchnokřídový dinosaur rodu Parasaurolophus.

3. místo

Eliška Vošvrdová

Svět z kamene

I neživá příroda je krásná – to nám na celém světě dokazují geologické útvary různých velikostí, tvarů i barev. Kolorovaná perokresba, formát A3.

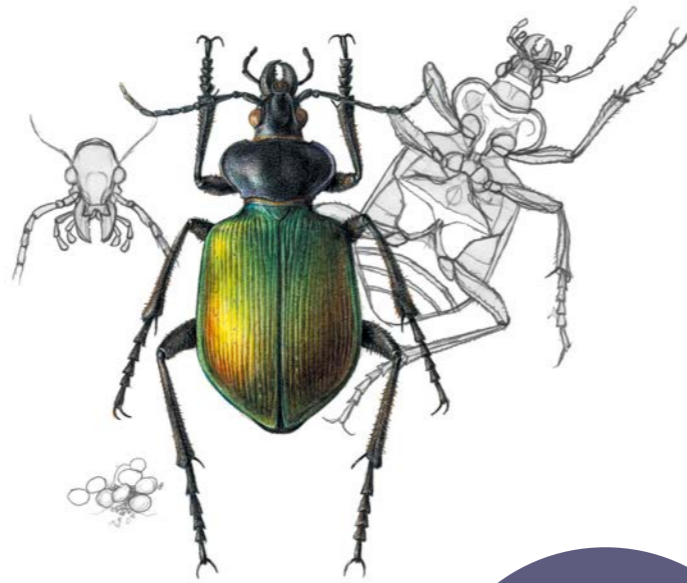

1. místo

Simona Prokešová

Série hmyz

Krajník pižmový (*Calosoma sycophanta*)

Objevitelská

2. místo

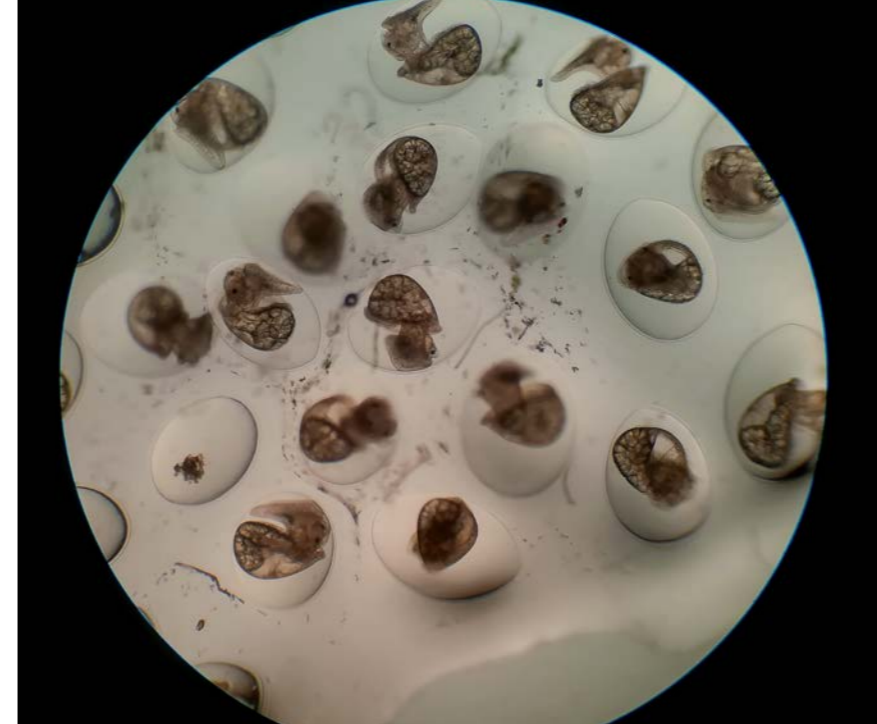
David Herel
Hledání tmy

Toto je největší tma, ve které jsem kdy měl možnost snímat noční oblohu. Hřebeny uprostřed Nízkých Tater jsou v některých místech prakticky nedotčené světelným znečištěním, a jsou tak ideální lokalitou pro pozorování a fotografování noční oblohy.

3. místo

Marek Velechovský
Armadillo officinalis

Rozvinující se svinka druhu *Armadillo officinalis*. Tento skrytý svět korýšů je fascinující a přitom málo zmapovaný.

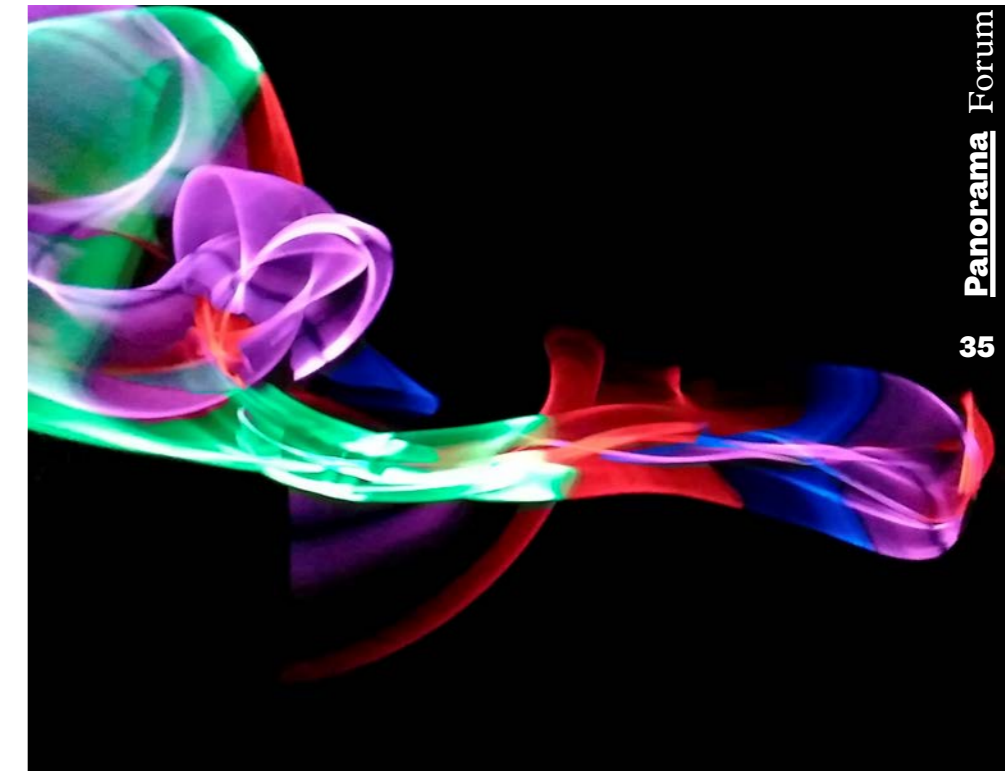

Dominik Šimko

Embryá sladkovodného slimáka

Keďže moje akvárium funguje na princípe, že bez mojich zásahov, tak sa tam nájde ne jeden spoluobčan. Nechovám slimákov vo veľkom, mám ich v akváriu asi dvoch. Ale tí sa množia o sto šesť. Tak keďže som skúmavý typ a niektoré veci potrebujem vidieť viac do hĺbky, tak aj títo drobčekovia skončili pod mojím svetlom.

Chemie tvýma očima

Vladislav Aulich
Světlo v pohybu

Light stick vytvářející krásné obrazce pohybu ve tmě, svítící díky chemickému ději chemiluminiscence.

Chytáme evoluci při činu

Znásobení genomu neboli polyploidizace je jednou z největších mutací, která v přírodě existuje. Filip Kolář zkoumá, jak tato změna ovlivňuje reakci rostlin v přirozených podmínkách, například odezvu ke změnám klimatu.

TEXT Lucie Kettnerová FOTO Luboš Wiśniewski

Polyploidizace je u rostlin velmi běžný proces, otázkou tedy nebývá, zda jím rostlina prošla, ale spíše kolikrát jím prošla. Filip Kolář se svým týmem zkoumá jeho důsledky v „nedávné době“, přičemž za tu botanici pokládají období maximálně desítky tisíc let zpátky. „Sledujeme, že jeden druh rostlin, nebo dokonce jediná populace, vypadá na první pohled úplně stejně, ale jednotliví jedinci se liší právě obsahem DNA v jádře. Jedna rostlina má třeba dvacet a druhá čtyřicet chromozomů. Snažíme se vlastně chytit evoluci při činu a studovat důsledky procesu genomové duplikace v aktuálních populacích,“ popisuje Kolář.

Zmínovaný proces neovlivňuje jen rostliny v přírodě, zásadním způsobem vedl během domestikace ke vzniku plodin, jako jsou pšenice, brambory, bavlník, jahody či cukrová třtina. „Člověk si tak kdysi nevědomky polyploidizaci ochočil k tomu, aby získal další, pro sebe využitelné plodiny,“ vysvětluje.

Polyploidní rostlina může mít změněný metabolismus, a tím pádem i reakci na prostředí, může být lepší kolonizátor a podobně. Pražské vědce ale nyní zajímá, zda k polyploidizaci nedochází častěji při změnách klimatu, například při střídání dob ledových a meziledových:

„Ze současného rozšíření rostlin je vidět, že na sever směrem do Arktidy přibývá rostlin, které tímto procesem prošly. A to nejen jednou, ale i dvakrát nebo třikrát, takže ve výsledku mají až dvanáctinásobek chromozomů.“

Češi se nebojí vyrazit do terénu

Ve výzkumu polyploidie patří Česká republika v současné době k jedné z nejdominantnějších vědeckých komunit. Ovšem zatímco většina výzkumů ve světě probíhá na kulturních plodinách nebo hlavní modelové rostlině *Arabidopsis thaliana* (huseníček rolní), na Přírodovědecké fakultě si za model zvolili druh *Arabidopsis arenosa* neboli řeřišničník písečný. „Vypadá trochu jinak, má mnohem vyšší variabilitu v přírodě a je to

Další předností Čechů je, že se nebojí jezdit do terénu, takže se mohou zabývat přirozenou variabilitou a pak ve výzkumu jít až na úroveň genomů, případně transkriptomů.

jediný *Arabidopsis*, který v sobě přirozeně zahrnuje fenomén genové duplikace. Zároveň roste velmi rychle, takže na některé naše otázky získáme odpověď už za půl roku,“ objasňuje volbu vedoucí výzkumného týmu.

Další předností Čechů je, že se nebojí jezdit do terénu, takže se mohou zabývat přirozenou variabilitou a pak ve výzkumu jít až na úroveň genomů, případně transkriptomů. Bádání v terénu ale tvoří jen polovinu náplně práce botaniků, tu druhou představuje výzkum v laboratoři a u počítače. „Pokusy s rostlinami provádíme v růstových komorách. Naše fakulta jich má zatím z prostorových důvodů nedostatek, našťastí ale můžeme spolupracovat s Botanickým ústavem Akademie věd,“ popisuje Kolář.

I když botanici provádějí základní výzkum, výsledek se snaží podat tak, aby byl dále využitelný jinými vědci, kteří zkoumají jednotlivé mechanismy, a následně třeba i šlechtiteli. „Snažíme se popsat, jakým způsobem příroda využívá variabilitu, aby rostliny mohly reagovat na změny v prostředí. Spektrum genů, které objevíme v přirozených populacích, pak může být přínosné pro šlechtitele, neboť dostanou informaci, které geny mohou být zodpovědné za reakci na konkrétní podmínky,“ říká Kolář

RNDr. Filip Kolář, Ph.D., vede na katedře botaniky Přírodovědecké fakulty mezinárodní výzkumný tým ekologické genetiky, který tvoří dva doktorandi a tři postdoktorandi. Problematice evoluční ekologie polyploidních komplexů se věnuje už od bakalářského studia. K tématu ho přivedl prof. Jan Suda, který pracoval s metodou průtokové cytometrie, jež umožní velmi rychle zjistit obsah DNA v buňce mnoha rostlin. V prosinci obdržel Cenu Neuron pro mladé vědce za rok 2018.

a dodává, že v tuto chvíli je před biologii ještě mnoho práce, neboť funkce většiny jednotlivých genů známy nejsou.

Peníze půjdou na podporu mobility mladých vědců

Filip je držitelem řady vědeckých ocenění. Naposledy v prosinci převzal Cenu Neuron pro mladé vědce za rok 2018. O tom, že ho nominoval Botanický ústav Akademie věd, ale dlouho nevěděl. Zjistil to, až když byl pozván na prezentaci svého projektu před vědeckou radou Neuronu. Ocenění si obzvláště váží, protože ho podle něho většinou dostávají „echt molekulárníci“, jejichž výzkum ale Filip velmi respektuje a rád si přečte jeho výsledky. „Věda, která je založena na terénní práci a zaměřena je spíše evolučně-ekologicky, většinou tolik ocenění nedostává, tedy s čestnou výjimkou Petra Pyška, jenž Cenu Neuron letos rovněž získal. Byla to tedy pochvala pro celý obor,“ konstatuje.

Finanční prostředky, které Nadační fond Neuron oceněnému vědci věnuje, nejsou vázány na konkrétní účel. „Tak by podle mě mělo financování vědy fungovat, na důvěře. Administrativa často člověka požívá a může ho demotivovat vůbec se do projektu pustit,“ říká Kolář. On se rozhodl ze získaných peněz vytvořit volný fond na podporu studentů ve své skupině a financovat z něj cesty na kratší stáže nebo konference. „Podpořit bych chtěl také například mladé vědkyně, které mají dítě a je pro ně náročné vycestovat na stáž do zahraničí a nechat rodinu doma. Letenku pro manžela a dítě už jí totiž nikdo nezaplátí.“

Cenu Neuron pro mladé vědce uděluje Nadační fond Neuron mladým a nadějným vědcům zpravidla do věku 33 let. Vědce a vědkyně oceňuje v oborech biologie, computer science, fyzika, chemie, matematika, medicína a společenské vědy. Ocenění doprovází osobní finanční prémie v hodnotě 500 000 Kč, která je určena k osobní potřebě. Cena zohledňuje dosažené vědecké výsledky a případně i vědecký program pracovníka.

Vedle Filipa Koláře získal v roce 2018 ocenění i Benjamin Vejnar z katedry matematické analýzy MFF, který se věnuje oboru topologie, konkrétně klasifikaci složitých topologických prostorů.

Nesouhlas, provokace, odvaha. Mapování dědictví českého disentu

Hana Purkrábková, Tři u stolu (2016–2017)

Jak daleko se dostaly dopisy Václava Havla po roce 1989? Odpověď nabízí mezinárodní online registr projektu Courage, který vzniká za přispění týmu historiků Filozofické fakulty pod vedením Miroslava Michely.

TEXT Kamila Kohoutová FOTO Jindřich Nosek, Creative Commons

Cílem projektu Courage je zmapovat sbírky tzv. kulturní opozice. Co všechno tento termín zahrnuje?

Pojem pro nás byl od počátku velikou výzvou. Do projektu je zapojeno dvanáct institucí z deseti evropských států a každý si pod „kulturní opozicí“ představoval něco jiného. U nás je běžné hovořit o disentu, alternativní kultuře nebo opozici. Termín kulturní opozice nám má umožnit studovat praktiky, které byly nějakým způsobem subverzivní vůči režimu, ale nemusely být a priori politické. Nezajímají nás totiž jen charisti ti nebo lidé, kteří byli již od počátku považováni za protirežimní. Stejně hluboký význam pro nás mají ti, kteří se rozhodli v době, kdy existovaly státem nařízené a řízené představy o tom, co je to kultura a jak má kultura vypadat, udělat něco jiného.

Ti, co se rozhodli nějakým způsobem vyjádřit nesouhlas a provokovat. Památky na jejich činy teď budou tvořit online registr. Co v něm najdeme?

Registr obsahuje informace o hmotném dědictví kulturní opozice. O tom, kde a jak jsou památky uchovány. Existují různé archivní fondy či jiné sbírky, obsahující např. korespondenci, fotografie, samizdat, umělecká díla, ale také třeba hudební nahrávky nebo videa. Náš registr je všechny propojuje. Zatím jsme zpracovali na tři sta sbírek z institucí východní Evropy, ale mnoho jich najdeme také na západě.

Každý záznam v registru obsahuje informace o dostupnosti sbírky, příběh jejího vzniku, popis obsahu a další údaje. Z jakého důvodu tyto informace shromažďujete?

Naším cílem je pochopit a popsat to, jakým způsobem byly sbírky opozičních materiálů uchovávány během minulého režimu, jaký byl jejich osud, kontext jejich vzniku a jak jsou uchovány dnes. Například jak se v českém prostředí uchovává dědictví Václava Havla. Kromě Knihovny Václava Havla je významným pramenem také Československé dokumentační středisko nezávislé literatury v Scheinfeldu, založené Vilémem Prečanem. Prečan si s Havlem čile korespondoval, a zatímco Havel musel dopisy okamžitě ničit, Prečan je uchoval. Můžeme se tedy podívat, co si spolu psali, a ptát se, proč se Prečan rozhodl dopisy archivovat.

Druhým příkladem excelentní práce jsou aktivity knihovny Libri prohibiti. Její zakladatel Jiří Gruntorád se již za minulého režimu rozhodl samizdat sbírat a po roce 1989 vybudoval knihovnu, která dnes nemá obdoby.

Chceme naše výsledky prezentovat tak atraktivně, aby byly do výzkumu vtaženy různé skupiny obyvatelstva.

Zajímají vás i malé lokální sbírky? Krabice památek, které mají lidé doma zapomenuté na půdě?

Ano, samozřejmě. Občas se stane, že se něco objeví, ale většina materiálů je dnes již zmapována. Lidé, kteří archivovali nějaké materiály, už dávno vědí, kam se s nimi obrátit. Jsou v kontaktu s Prečanem, Gruntorádem nebo Jiřím Křesťanem z Národního archivu, Petrem Kotykem z Památníku národního písemnictví a dalšími. Podle mého názoru tyto odborníci udělali velice mnoho pro uchování pramenů o české kultuře a společenském dění za minulého režimu. Pamětníci jim důvěřovali, přišli se svou sbírkou a věnovali ji nebo prodali. Díky tomu se podařilo získat mimořádně vzácné artefakty. Když už mluvíme o zajímavých kusech, na naší výstavě v Národním památníku na Vítkově se nachází například unikátní maketa bytového divadla Vlasty Chramostové, která vznikla ve Švédsku.

Projekt Courage ale není jen o tvorbě registru, pořádáte spoustu dalších kulturních a výukových akcí.

Chceme naše výsledky prezentovat tak atraktivně, aby byly do výzkumu vtaženy různé skupiny obyvatelstva. Děláme tréninkové semináře, vodíme studenty do archivů, pořádáme různé přednášky a konference. Součástí projektu je také putovní výstava prezentující sbírky archivů a uspořádali jsme i filmový festival Courage-Parevo.

Vytvořili jsme také mapu sbírek a výukové materiály či několik jednoduchých

her, díky kterým zájemce pozná dědictví opozičních hnutí jednotlivých států. Vše je součástí našeho webu www.cultural-opposition.eu, který funguje v patnácti jazycích.

Na projektu pracují odborníci z několika evropských států z bývalého východního bloku. Je vývoj jejich kulturní opozice v něčem podobný?

Právě snaha propojovat jednotlivé sbírky a tím i témata je jednou z našich zásadních ambicí. Zrcadlí se v elektronickém registru, ale i v jiných aktivitách, jako jsou výstava nebo filmový festival. Asi nejznatelnějším výsledkem bude společná publikace – anglická příručka, ve které budou i případové studie. Mechanické srovnání jednotlivých prostředí však může způsobit problémy. Ať už z důvodu rozdílného politického a kulturního vývoje, tak i kvůli rozdílným přístupům ke zpracování jednotlivých témat. Úzce vymezené komparativní studie určitých historických fenoménů a hnutí dnes již existují. Nám jde spíše o to, ukázat, jak se s tímhle hmotným dědictvím vypořádávali v jednotlivých zemích po roce 1989. Dědictví disentu je v českém prostředí poměrně velkým tématem, část disidentů byla a je velice aktivní i společensky. Jako příklad uvedu jen jména jako Václav Havel či Petr Pithart. Tito lidé kulturní dědictví tvořili a dnes se ukazuje, že je o něj v České republice ještě pořád zájem. Pokud bychom se podívali třeba směrem na východ, tak zjistíme, že tam je to úplně jinak.

Mgr. Miroslav Michela, Ph.D., pracuje v Ústavu českých dějin na FF a v Historickém ústavu Slovenské akademie věd, kde se zabývá moderními a soudobými dějinami. V posledních třech letech působí jako národní koordinátor projektu Courage: Cultural Opposition – Understanding the Cultural Heritage in the Former Soviet Countries.

Chemie je jako lego pro dospělé

Dvacetiletý Natan Sidej studuje teprve první ročník chemie na Přírodovědecké fakultě. Přesto již získal ocenění Česká hlavička za práci s fibroblastovým aktivačním proteinem, který by mohl přispět k lepší diagnostice nádorových tkání.

TEXT Kamila Kohoutová FOTO René Volfík

V týdnu mám tři volná odpoledne a všechna je trávím v laboratoři. Přes léto jsem tam byl na plný úvazek, osm hodin denně, pět dní v týdnu a bylo to skvělé.

Co je to fibroblastový aktivační protein?

Fibroblast Activation Protein (zkráceně FAP) je enzym, který je specifický tím, že se vyskytuje téměř výhradně v nádorech. Ve zdravé tkáni se s ním nesetkáme. Pokud bychom se tedy dokázali na tento protein správně napojit, mohli bychom do něj dopravit látky, díky kterým bychom byli schopni nádory snáze diagnostikovat a v budoucnu snad také léčit.

Cílem projektu je tedy připravit takové látky, které se budou na FAP dobře vázat. Jak postupujete?

Využíváme klasickou chemickou syntézu. Jednoduše se to dá popsat tak, že smíchám chemikálie, nechám je reagovat a čekám na výsledek. Ve skutečnosti to ale tak jednoduché není. Nejdřív je nutné vymyslet teoretický pracovní postup – je nezbytné dopředu vědět, které látky spolu budou reagovat žádoucím způsobem a jaký by měla reakce přinést výsledek. Je to trochu jako lego pro dospělé, jenom se místo kostiček skládají molekuly.

Pokud vše vyjde, je výsledkem inhibitor neboli směs látek, která ovlivňuje aktivity konkrétního enzymu.

Hotový a přečištěný inhibitor si ode mě vezmou kolegové biochemici, aby změřili, jak dobře se na enzym FAP váže. Dalším krokem je připnutí inhibitoru na uměle vytvořený nosič. Jejich spojením získáme syntetickou protilátku, která má oproti protilátkám, které přirozeně vytvářejí živé organismy, velkou výhodu. Jsou levnější a dají se pohodlně vyrobit v laboratoři přesně podle našich potřeb.

Za co jste získal ocenění Česká hlavička?

Připravuji v laboratoři právě ony inhibitory. Ty, které jsem v rámci práce do České hlavičky připravil, se na FAP vážou velmi dobře. Biochemici od nás z laboratoře s nimi poté dále pracují a z výsledků měření vyvozují závěry o chování enzymu FAP.

Jste teprve v prvním ročníku a už spolupracujete na velkém projektu. Jak jste se do laboratoře docenta Jana Konvalinky dostal?

Moje učitelka na gymnáziu se s docentem Kon-

valinkou zná. Nabídl jí, že až bude mít studenta se zájmem o chemii, rád mu umožní vyzkoušet si práci v profesionální laboratoři. Sešel jsem se s ním na konci třetího ročníku gymnázia, promluvíli jsme si, zadal mi materiály ke studiu a od podzimu 2017 jsem nastoupil.

Jak vypadaly vaše první dny v laboratoři?

Nejdřív jsem absolvoval úvodní kolečko po všech pracovištích. Kolegové docenta Konvalinky mi ukázali a vysvětlili, co dělají, abych si mohl sám vybrat, který z projektů mě zajímá. Já byl tehdy středoškolák a upřímně jsem většinu z toho moc nepochopil. Svým přístupem mě ale zaujala má současná vedoucí Adéla Šimková, a proto jsem se rozhodl přidat se k jejímu projektu.

Všichni v laboratoři jsou postdoktorandi nebo doktorandi, mají spoustu zkušeností. Zpočátku jsem se samozřejmě bál, jestli zapadnu a jak budu všechno zvládat. Všichni ke mně ale vždycky byli mimořádně milí a nikdo ode mě neočekával nic, co bych nezvládl.

Kolik času v laboratoři trávíte?

V týdnu mám tři volná odpoledne a všechna je trávím v laboratoři. Přes léto jsem tam byl na plný úvazek, osm hodin denně, pět dní v týdnu a bylo to skvělé. Někdy mě trochu štve, že musím chodit do školy na povinná cvičení – radši bych dělal něco v laboratoři. Za jeden celý den se toho totiž stihne hodně, ale když mám práci rozkouskovanou, je to horší. Navíc se mnou v laboratoři musí být někdo starší, nemám ještě dostatečné kompetence k tomu, abych v ní byl sám.

Natan Sidej získal letos na podzim ocenění Česká hlavička pro nejtalentovanější studenty českých středních škol. Svou práci v Ústavu organické chemie a biochemie začal ještě během studia na Gymnáziu Arabská, v laboratorní činnosti pokračuje i jako student Přírodovědecké fakulty. Díky úspěchu v soutěži Středoškolská odborná činnost se dostal také na mezinárodní přehlídku do Číny.

Inter- nacio- naliza- ce

Zatímco v Evropě narůstá ve společnosti nacionalismus, na univerzitě stoupají počty zahraničních studentů a pedagogů. Jak může univerzita ještě podpořit trend internacionalizace?

TEXT Red.

Pobyt v zahraničí mění pozitivním směrem názor na svět

Na PedF skutečně v posledních letech roste počet přijíždějících zahraničních studentů, bohužel se jí nedaří otočit klesající trend počtu vyjíždějících studentů. Řada studentů se po dlouhodobějším návratu ze zahraničí dívá na Evropu, evropskou kulturu i svět pozitivněji. Tito studenti pak hledají další možnosti, jak vycestovat do zahraničí, a zapojují se do akcí pro zahraniční studenty; sami totiž poznali, jak jim přišlo vhod, když jim někdo z místních studentů či učitelů pomohl.

Nicméně daleko důležitější pro internacionalizaci instituce je, aby především akademičtí pracovníci byli soustavně a dlouhodobě zapojeni do mezinárodní spolupráce. Přenášejí zkušenosti a výsledky mezinárodní spolupráce nejen na své pracoviště, ale i do pedagogické činnosti se studenty.

Zatím se nám nedaří, aby na fakultě dlouhodobě působili zahraniční odborníci, jejichž prostřednictvím se mohou do života a práce instituce dostávat nová pravidla, začít se řešit daleko přitažlivější výzkumné problémy, mohou vznikat mezinárodní týmy či sítě odborníků, které přilákají další zahraniční experty.

Pro zajištění vysoké úrovně internacionalizace instituce je zapotřebí, aby na mezinárodní spolupráci byli připraveni také administrativní pracovníci a technický personál instituce (sekretářky, pracovníci knihoven, pracovníci děkanátu, vědecká a studijní oddělení či PR oddělení).

Miroslava Černochová
proděkanka pro zahraniční vztahy PedF

Nový řád výběrového řízení usnadní zahraniční konkurzy

I když počty zahraničních studentů a pedagogů na Univerzitě Karlově stoupají, jsou stále velmi nízké ve srovnání s významnými univerzitami v Evropě i USA. U studentů je hlavním důvodem, že nabízíme málo programů vyučovanych v anglickém jazyce. **Ještě těžší je získat kvalitní zahraniční akademické pracovníky na vrcholu kariéry. Nejde jen o peníze, velmi omezující je požadavek na habilitaci, respektive profesuru, podle českého zákona o vysokém školství pro přijetí na místo docenta, respektive profesora.** Uvědomme si, že řada vyspělých zemí titul docent nebo profesor vůbec nemá, a dokonce ani německý či rakouský titul Priv.-Doz. se jako ekvivalent českého doc. pro přijetí na docentské místo neuznává.

Nový institut tzv. mimořádného profesora problém spíše obchází, než řeší – mimořádní profesori neprocházejí výběrovým řízením a kvalifikace srovnatelná s profesorem nebo docentem zde může být nahrazena dlouholetou praxí.

Větší internacionalizaci podle mého názoru prospěje nový Řád výběrového řízení na UK, který umožňuje otevřít stávající značně uzavřený systém konkurzů uchazečům ze zahraničí.

Jan Trlifaj
proděkan pro vědeckou činnost a zahraniční styky MFF

Pokračujme v nastoupené cestě

Podle mého názoru Univerzita Karlova, a konkrétně i ETF, internacionalizaci již docela dobře podporuje. Doporučuji tedy pokračovat v nastoupené cestě: (a) podporovat a rozvíjet nabídku kvalitní výuky v cizím jazyce (angličtině), (b) dobře pečovat o zahraniční studenty (orientační kurzy, nabídka výuky základů češtiny, podpora kontaktů s místními studenty, mj. otevřením cizojazyčných kurzů i pro místní studenty), (c) podporovat vědeckou spolupráci se zahraničními univerzitami, do níž lze zapojit i studenty zejména doktorských programů.

Jan Roskovec
proděkan pro zahraniční a ekumenické vztahy ETF

Rostoucí prestiž láká vyšší počet zahraničních členů akademické obce

Je pozitivní, že na univerzitě přibývají zahraniční studenti a pedagogové. K nárůstu dochází přirozeně a je dán tím, jak se zvyšuje mezinárodní prestiž naší univerzity; důležitá je také dobrá kvalita života v naší zemi, zejména bezpečnost. Domnívám se tedy, že proces internacionalizace probíhá úspěšně a nepotřebuje další speciální opatření.

Při nárůstu zahraničních pracovníků je třeba počítat s tím, že některé osoby pocházející ze zemí, které mají problém s demokracií, sem přicházejí také za jiným účelem, než jsou studium a působení na univerzitě. Pro univerzitu je výzvou, aby dokázala být zároveň ostražitá a přitom zachovala principy otevřené společnosti.

Ne všechny nabízené možnosti studia a pobytů v cizině jsou studenty využity.

Pro nás, příslušníky střední a starší generace, je to překvapivé, protože si dobře pamatujeme, jak jsme byli dychtiví po jakékoli možnosti výjezdu do zahraničí za minulého režimu i později v devadesátých letech po pádu komunismu.

Pokles zájmu je ale přirozený a odráží fakt, že mladá generace považuje možnost cestovat a studovat v cizině jako samozřejmost a při rozhodování bere v úvahu všechny okolnosti včetně toho, zda výjezd bude skutečným přínosem. Je dobré stáže studentů i nadále maximálně podporovat, na druhou stranu převis zájmu nad možnostmi by mohl signalizovat, že mladí vzdělaní lidé hledají cestu ven z naší země, a to by byla velmi špatná známka.

Jan Filipovský

proděkan pro zahraniční styky LFP

Oceňujme mezinárodní výsledky našich studentů

Internationalizaci se zejména v posledních letech věnuje značná pozornost jak na univerzitě, tak na jednotlivých fakultách včetně FHS. Situace naší fakulty je poněkud specifická tím, že se těšíme na novou budovu, která by měla poskytnout lepší zázemí nejen akademikům a studentům, ale také vytvořit lepší prostředí pro zahraniční studenty i kolegy. Zázemí pro výuku, ale i život studentů v Praze jsou nepochybně důležité.

Klíčová je také dostatečná nabídka cizojazyčných kurzů. Naše fakulta nabízí kromě anglických také francouzské a německé. To vše podporuje zájem zahraničních studentů. Snažíme se motivovat a podporovat naše studenty, informovat je i jejich pedagogy a vyzývat je, aby svým studentům předávali dostatek informací, doporučovali a zprostředkovali komunikaci se zahraničními partnery.

Za velice důležitou považujeme i vzájemnou komunikaci a spolupráci mezi našimi a zahraničními studenty, jak v rámci fakult, tak mezi fakultami, formální i neformální, studijní i mimostudijní. **Možná bychom v rámci univerzity mohli zvážit oceňování významných výsledků našich studentů dosažených v rámci mezinárodní spolupráce, a to na všech stupních studia.**

Iva Holmerová

proděkanka pro zahraniční styky FHS

Mezinárodní prostředí odbourává předsudky

Je kladné, že univerzitní komunita tak snadno nepodléhá nacionalistickým náladám, které mohou v blízké budoucnosti ovlivnit značnou část evropské společnosti. Vědecké prostředí je v principu mezinárodní a právě propojení se zahraničními kolegy může být důležitým faktorem bourajícím národnostní předsudky.

Pro podporu internacionalizace na Univerzitě Karlově je třeba zvyšovat počet oborů a předmětů vyučovaných v angličtině, do kterých se mohou zahraniční studenti hlásit. Při stále se zvyšujícím počtu přijíždějících studentů bude třeba více řešit také jejich výběr podle kvality a zaměření uchazečů.

Pro výjezd studentů je klíčové vytvářet vhodné finanční nástroje podpory, například možnost příspěvku nad rámec stipendií Erasmus. **Hlavní překážku ale vidím v časté neochotě studentů vykročit ze zaběhlé „komfortní zóny“, na čas přerušit své pracovní a osobní kontakty a odjet na zkušenou.** Je třeba budovat povědomí o důležitosti tohoto kroku pro jejich další osobní rozvoj.

Pro nárůst počtu zahraničních odborníků na našich pracovištích je nutné zvyšovat kvalitu výzkumného zázemí, ale i počty kvalitních týmů s intenzivní zahraniční spoluprací, které vytvářejí atraktivní prostředí. Samozřejmě i zde je zásadní dlouhodobá strategie finanční podpory, například intenzivních pobytů „hostujících profesorů“, které mohou obohatit přijímající pracoviště, ale také být základem pro další spolupráci.

Aleš Soukup

proděkan pro rozvoj fakulty (Kampus), zahraniční agendu PŘF

Pro rozvoj internacionalizace je žádoucí dostatečný počet lékařů

Dle našich zkušeností se navzdory sílícímu nacionalismu napříč Evropou internacionalizace v oblasti vědy a vysokoškolském vzdělávání dynamicky prohlubuje.

Lékařská fakulta Hradec Králové přijímá na Elective study na praxi 25–30 zahraničních studentů ročně. Další desítky studentů přijímá a vysílá v rámci IFMSA, Erasmus a CEEPUS. V roce 2018 se uskutečnilo 164 výjezdů akademiků na zahraniční pracovní cesty, které byly z 90 procent s aktivní účastí. Už 30 let probíhá spolupráce s Mayo Clinic, USA, kam v roce 2018 vyjelo 8 pregraduálních studentů a 6 studentů DSP na tři- až desetiměsíční stáže.

Pro rozvoj internacionalizace by byl zejména žádoucí dostatečný počet lékařů. Napjatá personální situace brání výjezdům DSP studentů i akademiků a limituje péči, kterou jsme schopni věnovat zahraničním stážistům. U pregraduálních studentů bývá problém nesoulad sylabů mezi našimi a zahraničními univerzitami, což může vést k prodloužení doby studia vyjíždějících studentů. Určitě by situaci prospěla i redukce administrativy, statistik a zpráv.

Jiří Petera

proděkan pro zahraniční styky a vnější vztahy LFHK

Bez finančních prostředků to nepůjde

Filozofická fakulta nabízí celou řadu lingvistických, společenskovedních a historických oborů, což už samo o sobě vytváří předpoklad pro internacionální prostředí a porozumění jiným kulturám a následně i oslabování předsudků, odbourávání strachu z jinakosti a hledání společného spíše než toho, co jedince a skupiny rozděluje. Rozmanitost oborů zároveň dělá Filozofickou fakultu atraktivní pro přijíždějící studenty i akademiky, což dále přispívá k velmi multikulturálnímu, multinázorovému prostředí.

Bude to znít velmi přizemně, ale pro další expanzi internacionalizace je třeba – vedle osobního nasazení zaměstnanců zahraničního i dalších oddělení, dostatečné propagace, nastavování procesů a postupů umožňujících co nejefektivněji využívat dostupné možnosti apod. – **i dostatek finančních prostředků na navýšování počtu zahraničních profesorů, podporu studentů při výjezdech, motivování našich akademiků pro vypisování cizojazyčných přednášek ze svých oborů** (které následně přilákají studenty ze zahraničí). **V tomto smyslu bych chtěla ocenit, že podpora ze strany rektorátu je v posledních letech velkorysá a rozmanitá**, ať už v programech tradičních (Fond mobility), nebo v rámci nových aktivit (Podpora Internacionalizace POINT, Centrum strategických partnerství, Aliance 4EU+, Internacionalizace – Ukazatel D).

Markéta Křížová

proděkanka pro zahraničí FF

Je důležité přijmout jednotný hodnotící systém A–F

Nejdříve je nutné říci, že univerzita se v internacionalizaci velmi výrazně za několik posledních let posunula. Z hlediska posílení internacionalizace je stěžejní, aby se angličtina stala druhým komunikačním jazykem na univerzitě, včetně fakult. **Je důležité, aby pracovníci univerzity (nejenom ti, kteří přicházejí přímo do styku se zahraničními studenty či profesory) hovořili anglicky a aby dokumenty, které jsou na univerzitě vydávány, měly i svou anglickou verzi za účelem jednotného výkladu pravidel.**

Univerzita by dále měla vytvořit platformu, která by sloužila jako jakési informační a poradenské centrum pro zahraniční studenty a vyučující a která by jim pomáhala řešit aktuální problémy. Takové platformy běžně fungují na zahraničních univerzitách a jsou řešeny na univerzitní, nikoli fakultních úrovních.

Zároveň je důležité přijmout jednotný hodnotící systém A–F, který je běžný na řadě českých i zahraničních univerzit. Některé fakulty hodnocení A–F přijaly, jiné ne. Tento systém způsobuje nejen praktické problémy, ale i zmatení zahraničních studentů, kteří mají dvě různá hodnocení a příliš nejednotnému hodnocení nerozumí, když studují na jedné univerzitě. Je výhodou naší univerzity, že studenti si mohou zapisovat předměty i na jiných fakultách, ale způsob hodnocení tento přínos snižuje. A je to škoda.

Zuzana Kasáková

proděkanka pro zahraniční styky FSV

Jan Klíma: Třikrát zločin

Teoretický fyzik Jan Klíma není znám jen svým dlouholetým působením na katedře fyziky kondenzovaných látek, ale také svými humoristickými detektivkami. Jeho nejnovější knihou je sbírka tří novel s názvem Třikrát zločin.

TEXT Kamila Kohoutová FOTO René Volfík

Knihy Třikrát zločin obsahuje zbrusu novou povídku Případ poškozeného poháru, již jste napsal loni na jaře. Proč jste se ke své staré postavě, matematikovi Miroslavu Nedbalovi, který je amatérským detektivem, vrátil?

První dvě povídky *Případ potenciálního primáře* a *Případ pana Pontyho* vyšly již před devatenácti lety. Původní vydání ale fakulta prodávala pouze ve fakultní prodejně skript na Malostranském náměstí, kde všechny neprodané výtisky zničila povodeň, která roku 2002 zaplavila přízemí a sklepy budovy. Řízením osudu a zásluhou sekretářky děkana se jeden z prodaných výtisků dostal loni do rukou vedoucích funkcionářů fakulty. Novely se jim zalíbily a ředitel nakladatelství Matfyzpress mě kontaktoval s nabídkou, že knihu vydají znovu. Když už se tu taková příležitost objevila, rozhodl jsem se na jaře 2018 přidat ještě jednu novelu, aby kniha měla obvyklý rozsah, tedy okolo dvou set padesáti stran. Padesátistránkovou novelu jsem napsal za čtrnáct dní a potěšilo mě zjištění, že mi to šlo jako zamlada.

Všechna slova v názvech povídek začínají na písmeno P. Je v tom nějaký jinotaj?

Když jsem začínal psát, četl jsem romány od Erlea Stanleyho Gardnera, který miloval aliteraci a všechny jeho detektivky začínaly slovy „*The Case of...*“. Po jeho vzoru jsem vymyslel názvy povídek tak, aby v úvodu bylo slovo „*Případ...*“ a aliterace vyžadovala, aby to s P pokračovalo i dál. Při psaní poslední povídky jsem u tohoto konceptu zůstal, aby kniha byla konzistentní. I můj poslední román se měl jmenovat *Případ agentury Amor*, ale naštěstí mi to v nakladatelství Aurora rozmluvili a nakonec vyšel s poučným názvem: *Nespi s nikým, kdo je potrhlejší než ty*.

Vaše zápletky jsou poměrně složité. Řídíte se při jejich psaní nějakými pravidly?

Detektivky můžeme rozdělit na dva typy, britskou a americkou školu. U klasické anglické, kterou jsem byl zvláště v počátcích ovlivněn, musí zápletky splňovat přísně stanovená pravidla, známá jako

„desatero pátera Knoxe“. Například čtenář musí mít vždy k dispozici stejné informace jako detektiv, vrahem musí být někdo z hlavních protagonistů, ale nesmí to být sám hlavní vyšetřovatel, nepripouštějí se žádní dvojníci. Příběh musí být ucelený a měl by se odehrávat ideálně na jednom místě. Pokud se autor přidrží všech těchto pravidel, jsou ve výsledku zápletky dost komplikované, a jak se různé možnosti vyčerpávaly, i hodně vykonstruované. Přesto se požadavky na detektivku britské školy snažím dodržovat.

V čem se od britské liší ta americká?

Jejími klasickými představiteli byli například Dashiell Hammett a Raymond Chandler. Jejich příběhy jsou drsné a rychlé, americká detektivka nelpí na žádných pravidlech. Noví podezřelí se objevují po celou dobu příběhu, s vrahem se klidně poprvé setkáte až kousek před koncem. Pátrání často nevede excentrické soukromé očko, ale přímo policie. Americké detektivky jsou bližší každodennímu životu, ale jejich zápletky jsou méně literární.

V současné době je takových realistických příběhů všude plno. Čtete je?

Nečtu. Dneska prožíváme úplnou inflaci krimipříběhů. V televizi běží samé detektivky, v knihkupectvích taky skoro nic jiného nenajdete. Za minulého režimu, kdy jsem s psaním začínal, to bylo něco jiného. Na detektivky se stávaly fronty před knihkupectvím a můj první román vyšel v nákladu asi sto deset tisíc výtisků – tak byla čtenářská obec po tomto typu knih vyhládlá. Ovšem vymyslet v totalitním státě kriminální příběh, jež řeší a vyřeší amatér, bylo hodně náročné, protože v takovém státě neexistují soukromí vyšetřovatelé a všechny stopy a fakta zná jen policie, která je nikomu nepoví.

Když jsem přemýšlel nad názvem této poslední knížky, dost jsem váhal, jestli ji pojmenovat *Třikrát zločin*, když je slovo zločin tak zprofanované. Mé novely jsou navíc spíše humoristické příběhy s detektivní zápletkou. Nejsou tam žádné promyšlené a předem naplánované vraždy.

Humoristický prvek vašich povídek tedy převažuje nad tím detektivním?

Postupem času stále více. Mám rád anglický situační humor. Pátrání posunuje příběh kupředu, ale děj sám je plný humorných situací. Spojení detektivky s humoristickým románem je dost ojedinělé. V češtině napsal takovou knihu Karel Michal, jmenovala se *Krok stranou*, ale autor je známější sbírkou humoristických povídek *Bubáci pro všední den*.

Je Matematicko-fyzikální fakulta dobrým zdrojem inspirace, co se vtipných příhod týče?

Na fakultě v době mých studií byla – a jistě je i teď – řada svérázných osobností, o kterých se tradovala spousta humorných příběhů. Občas se inspirojuji něčím, co jsem slyšel vyprávět nebo co jsem

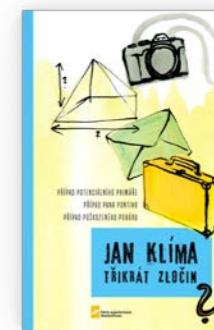
sám zažil. Například můj první detektivní román *Smrt má ráda poezii* se opírá o příhodu z doby mých studií. Akademik Eduard Čech nám tehdy v prvním ročníku vysvětloval, co je to hranice množiny. Tento staříček a v té době už nemocný pán si na přednášce vylezl na okno ve velké posluchárně M1 na Karlově, a tím ilustroval, že není ani v posluchárně, ani mimo ni – že je na hranici množiny zvané M1.

Padesátistránkovou novelu jsem napsal za čtrnáct dní a potěšilo mě zjištění, že mi to šlo jako zamlada.

Zdá se, že sama fyzika a matematika jsou pro vás velkým zdrojem inspirace. Je nějaká spojitost mezi psaním a teoretickou fyzikou?

Teoretická fyzika je mimořádně náročný obor. Snadno se vám stane, že o něčem týdnů přemýšlíte a k ničemu to nevede. I největší teoretičtí fyzici, jako byl Richard Feynman, měli období, kdy propadali depresi, že na nic pořádného nepřijdou. Umění psát je něco naprosto jiného. Abyste mohli začít psát, nemusíte jako ve fyzice přechít, co kdo vymyslel za posledních sto let. A když napíšete vtipnou knížku, ocení to – řekněme – pár tisíc lidí, kdežto když napíšete relativně dobrou fyzikální práci, ocení to pár desítek lidí, kteří se zabývají stejným problémem.

Tím nechci říct, že fyzika a matematika nejsou úžasné obory. Když mi v Mnichově jeden profesor šťastně ukazoval, že opravdu naměřil ten samý doříček na křivce spektra, jako jsem já vypočetl, byl to krásný pocit.

Třikrát zločin

Jan Klíma
Nakladatelství Academia
brožovaná, 304 str.
ISBN 978-80-200-2851-8
doporučená cena: 350 Kč

Adam Jarchovský vystudoval na ETF obor sociální práce. Nyní je profesionální cirkusový umělec a lektor, jehož hlavní disciplínou je žonglování a předmětová manipulace. Je spoluzakladatel souboru Bratři v trčku.

Žonglér na teologické fakultě

Jak sociální cirkus pomáhá a komu?

Když jsem jednoho dne zjistil, že něco takového jako sociální cirkus existuje, moc se mi to líbilo. Tehdy jsem už byl zkušený žonglér a začínající cirkusový pedagog, a tak jsem se vydal studovat sociální práci na Evangelickou teologickou fakultu a voilà! Ve své podstatě má sociální cirkus stejné cílové skupiny jako sociální práce.

Jak pomáhá, právě hodně záleží na konkrétních cílových skupinách a reflexi jejich potřeb. S ohroženou mládeží se budete soustředit na prevenci sociálně patologických jevů prostřednictvím například zlepšení sebevědomí, zdravé a bezpečné vybití energie, adrenalinové zážitky, pocit úspěchu a identity v bezpečné skupině. U seniorů půjde například o psychomotoriku, u lidí s postižením o boření předsudků a „posouvání limitů“, u zneužívaných žen o hledání cesty zpět ke svému tělu.

Zkrátka každé cílové skupině lze nalézt v konceptu sociálního cirkusu možnosti, jak jí být prospěšný, obohatit ji a reagovat na její potřeby. Kromě cirkusové pedagogiky se k tomu využívají metody sociální práce, speciální a volnočasové pedagogi-

Adam Jarchovský začal žonglovat v sedmnácti. Kdyby mu tehdy někdo řekl, že se z koníčku stane povolání, těžko by tomu uvěřil. Adama ale nadchl nový cirkus a do žonglování se pustil naplno. A co víc. Brzy přišel na to, že žonglování může fungovat jako terapie. A odtud byl už jenom krůček k sociálnímu cirkusu. Ale radši po pořádku...

TEXT Jana Rydlová FOTO Jan Hromádko

ky, principy neformální výchovy, ergoterapie nebo dramaterapie.

Na jakých projektech se podílíte?

Ve spolupráci s neziskovou organizací Artists4children se podílím na dlouhodobém projektu Cirkus Senior. Je to aktivizační program pro seniory, v němž využíváme žonglování jako psychomotorického cvičení. Pod Cirqueonem potom realizuji Cirkus Naslepo – kurzy pro lidi se zrakovým postižením a Cirkus v Jedly – týdenní intenzivní kurzy v Jedličkově ústavu v Praze ve spolupráci se zahraničními lektory. Pracujeme také v Psychiatrické nemocnici v Bohnicích s dětmi i dospělými pacienty. Ve spolupráci s DAMU připravujeme cirkusově-divadelní představení s lidmi s mentálním postižením v centru Koniklec v Suchomastech u Prahy. V blízké době rozjedeme projekty s Člověkem v tísní pro děti ze sociálně vyloučených lokalit a s Nadějí chystáme projekt pro mladé lidi bez domova.

Dají se exaktně měřit pokroky nebo terapeutický efekt?

To je těžká otázka. Nebo spíše je složité na ní jednoduše odpovědět. V dnešní době existuje už celkem dost akademických humanitních studií, které dokazují, proč cirkus funguje z hlediska psychologie, fyzioterapie, sociální práce, psychologie či psychomotoriky. Zájemcům doporučuji práci Reginalda Boltona *Why Circus Works* (Proč cirkus pomáhá). Stejně tak existují i vědecké práce, například proč je žonglování jedinečná aktivita pro váš mozek.

Ale krásné malé výsledky jsou vidět během procesu samotného a jsou méně sofistikovány. Seniorovi se podaří roztočit talíř a rozzáří se. Romský kluk poprvé zvládne náročný akrobatický prvek a stane se mnohem respektovanější mezi vrstevníky i sám u sebe. Pacient psychiatrické nemocnice vystoupí na pódium se svým číslem a sklídí aplaus, nevidomý ujde několik kroků po laně.

Měl byste nějaký konkrétní příklad?

Rád uvádím příklad našeho nevidomého studenta Cirkusu Naslepo, který začal se žonglováním až v důchodu. Vyvinuli jsme pro něj speciální tréninkovou metodu a nyní po třech letech dokáže i náročné žonglérské prvky se třemi a více míčky. Byl v médiích a mnoho lidí ho poznávalo na ulici. Jsme na něj hrdí a myslím si, že i on sám na sebe. Je inspirací pro ostatní se zrakovým postižením, že dokážou víc, než si myslí. Je to jasný vzkaz, že lidé s postižením jsou často a zbytečně podceňováni.

Co vás na vaší práci nejvíc baví?

Především to, že je to týmová práce! Bez produkční Renaty Králové by nebyl Cirkus senior a bez produkčního esa Barbory Adolfové by nebyly ani domácí, ani evropské sociálně cirkusové projekty. Většinu projektů realizuji také s Kateřinou Klusákovou, jsme sehraný tým.

V dnešní době existuje už celkem dost akademických humanitních studií, které dokazují, proč cirkus funguje z hledisek psychologie, fyzioterapie, sociální práce, psychologie, psychomotoriky.

Je to i nesmírně pestrá práce. Mám možnost se potkávat s lidmi, které bych asi jinak nepotkal, na místech, kam bych se těžko jinak dostal, a dělat s nimi věci, které s nimi nikdo nikdy předtím nedělal.

Kde berete inspiraci?

Ve světě. Sociální cirkus je globální záležitostí a já mám možnost hodně cestovat. Velkou inspirací byl třeba kurz, který pořádá Cirque du Monde, což je sociálně cirkusový program slavného Cirque du Soleil. A mnoho dalších cest ať už praktických, tak vzdělávacích.

Ale také vzniká mnoho odborné literatury. Všem, co se chtějí něco dozvědět, doporučuji třeba stránky Caravanu nebo stránky česko-slovenské sítě sociálního cirkusu.

Co byste poradil lidem, kteří by si chtěli žonglování zkusit?

Jsem přesvědčen, že žonglování je vhodná pohybová aktivita opravdu pro každého. Myslím, že nejtěžší je začít. Vzít si do ruky tenisové míčky či si pořídit ty žonglérské a vyhledat si na internetu první krůčky. Těm trpělivějším by internet mohl stačit. Jinak pořádně v Cirqueonu pro dospělé nárazově i pravidelné kurzy žonglování. Tak ať vám to lítá!

Co je vlastně sociální cirkus: Sociální cirkus se dá asi nejjednodušeji popsat jako způsob využívání cirkusového umění jako nástroje pro práci se znevýhodněnými a marginalizovanými skupinami. Existují sítě sociálně cirkusových center v Evropě, Asii, Severní i Jižní Americe či Africe. Jsou ale i globální sítě, jako třeba Caravan circus network. V této síti je velice aktivní pražský Cirqueon, kde pracuje Adam Jarchovský.

K umění mě dovedla filozofie

**Milovala Heideggera
a Platóna, jejich studium ji
přivedlo až k teorii umění.
Dnes Karina Kottová působí
jako ředitelka Společnosti
Jindřicha Chalupického
a jako kurátorka má za sebou
řadu úspěšných výstav.
Na absolvovanou Fakultu
humanitních studií zavzpo-
mínala ráda.**

TEXT Lucie Kettnerová FOTO Luboš Wiśniewski

Letos probíhá již devětadvacátý ročník Ceny Jindřicha Chaluppeckého. Jak se za tu dobu proměnili umělci, kteří se do soutěže hlásí?

Proměnili se hodně a myslím si, že to do jisté míry odráží dějiny českého porevolučního a současného umění. V začátcích této ceny se hlásili lidé, kteří ještě tvořili v undergroundu nebo opozici a teprve potom bylo možné jejich postoje potvrdit. Nejprve byla v soutěži tradičnější média – malba, socha –, ale velmi rychle přicházely instalace a konceptuální umění. Díla vždy mapovala aktuální trendy či významné postoje. Scéna prošla například érou suchého konceptualismu, v dnešní době se pro změnu hodně reflektují sociálně nebo politicky angažované postoje, ale také určitý návrat k materialismu i formálnějším kvalitám, dokonce v něčem i k tradičním médiím.

Je angažovanost jednou z podmínek ceny? Nebo je při hodnocení alespoň výhodou, když dílo nemá jen estetické cíle?

Není to podmínka, ale myslím si, že pro současné umění je angažovanost důležitá. Vlastně skoro vždy svým způsobem byla. Stále se říká, že tradiční média na rozdíl od videa nebo konceptuálního umění nejsou angažovaná, ale například malba historicky téměř vždy komentovala nebo řešila nějaká společenská a politická témata. Jak říká Arthur Danto, apolitické umění v podstatě neexistuje, protože vždy vychází z určité (politické) situace, ke které se musí tak či onak vztáhnout. To je dodnes důležité a cena to samozřejmě reflektuje.

Porota se každoročně mění, takže záleží na tom, kdo v ní v dané chvíli je a co upřednostňuje, ale pokud se hodnotí výjimečný umělecký postoj, který je důležitý na lokální scéně a zároveň má potenciál prosadit se i v zahraničí.

Je nehmotné umění jako performance či videoart typické pro mladou generaci, nebo

Porota se každoročně mění, takže záleží na tom, kdo v ní v dané chvíli je a co upřednostňuje, ale pokaždé se hodnotí výjimečný umělecký postoj, který je důležitý na lokální scéně a zároveň má potenciál prosadit se i v zahraničí.

tato díla vznikají převážně kvůli soutěžím? A jak si stojí česká výtvarná scéna ve srovnání se zahraničím?

Například poslední výstava Turnerovy ceny vypadala tak, že u vchodu byly sofa a gauče a čtyři vchody do čtyř projekčních místností. Do Chaluppeckého ceny se hlásí hodně široké portfolio lidí a je pro nás důležité, že cena není napojena jenom na performance nebo nová média, ale je zaměřena na současné umění obecně. Umělci se mohou vyjadřovat jakýmkoli jazykem, ale musejí mít co říct a říkat to obsahově i formálně podnětně. V loňském ročníku byla performativita výrazná, oproti tomu předchozí ročník v Moravské galerii byl hodně sochařský.

Umění se ve výrazových prostředcích už pár dekád značně vrství a rozmnožuje. Často je těžké nebo i zastaralé umělce škatulkovat do tradičních příhrádek – jeden člověk například vytváří vše od malby přes performance až po video. Důležitější je téma nebo projekt.

Jsou návštěvníci galerií schopni vstřebat tento druh děl?

Současné umění bývá bohužel spojováno s určitou mírou nepochopení nebo kontroverze, neboť lidem se zdá příliš progresivní a nepřijatelné. Přitom nelze říct, že sleduje hlavně mladé publikum. Můžeme se setkat s tím, že expozice dojde k nepochopení u úplně mladého člověka, a naopak přijde někdo, komu je osmdesát, a je nadšen. V rámci ceny jsme si dali za jeden z velkých cílů diváky edukovat, zapojovat je, myslet na různé specifické potřeby, protože oni přece nejsou žádná homogenní „veřejnost“. Nechceme jim jen předložit nové postupy a nechat je tápat, jak k nim mohou přistoupit nebo co to znamená. Snažíme se proto komunikovat s návštěvníky prostřednictvím komentovaných prohlídek, textů a workshopů a ukazovat jim, co se děje na současné scéně na mnoha různých rovinách. Tématu a hlasu diváků jsme také letos věnovali výstavu nazvanou Divák má cenu v Galerii TIC v Brně.

Dnes obdivujeme obrazy a sochy staré stovky, či dokonce tisíce let. Moderní technologie se ale vyvíjejí tak rychle, že za desítky let už patrně nebudou dostupné technologie, prostřednictvím kterých bychom si dnešní díla prohlédli. Vždyť kdo má dnes možnost si pustit třeba VHS kazetu.

Muzea už dnes mají úplně nový úzus, jak v expozicích uchovávat díla umělců, kteří pracovali v raných fázích s videoartem. Stejně tak jako se archivují technologie z hlediska vědy, lze je zachovat i pro umělecké dílo. Zrovna u videoartu se médium, na němž se prezentuje teď a na jakém až za pár let, zřejmě hodně změní. To ale k časovosti díla patří. Díky tomu člověk pozná, že se dívá na videoart z devadesátých let, protože je natočen určitým způsobem a určitou estetikou, podobně jako kdyby byl namalován „jazykem“ určitého historického stylu. Samozřejmě ale bude trochu větší tlak na sbírko-

tvorné instituce, aby dokázaly zajistit uchování a udržování nových technologií nebo postupů.

Současné umění může být obtížně uchopitelné nejen pro diváky, ale i pro investory. Mnoho z nich je ochotno vydat velkou částku peněz, aby si mohli vystavit v kanceláři či doma obraz slavného malíře. Do autorských práv na performanci se jim zatím moc investovat nechce. Myslí mladí výtvarníci i na tento aspekt?

Umění je jedním z nejvíce prekarizovaných oborů a pro mladé lidi je velmi těžké se jím uživit. Každá rozvinutá společnost, která si váží své kultury, podporuje umělce prostřednictvím grantů či stipendií, protože umění považuje za něco důležitého. Instituce by se měly také starat o to, aby platily za vystavené exponáty, protože je běžné, že se honorují všichni od kurátora po uklízečku a umělec dostane jen symbolickou částku, nebo dokonce vůbec nic. Oni ale také musí z něčeho žít.

Mnoho lidí opravdu preferuje pověsit si něco na zeď, ale většina mladých umělců, kteří tvoří komplikovaná média, má k dispozici například i kresby, skici či tisky, které jsou prodejné. Navíc dnes se dá na trhu prodat opravdu ledacos. Tino Sehgal třeba prodá sběratelům to, že k nim přijde na večeři a řekne jim příběh. Nemyslím si ale, že prodej děl by měl být hlavním zdrojem obživy umělců. Kritérii trhu se opravdu nemůže řídit vše.

S Chaluppeckého cenou je spojena částka sto tisíc korun, kterou laureát musí využít na přípravu dalšího díla nebo třeba vydání knihy. Někteří umělci tuto účelovost kritizují, neboť by se sami rádi rozhodli, jak peníze využijí. S obdobnou výtkou se setkáváme i u vědců, kteří získají finanční prostředky z grantů nebo od nadačních fondů. Proč musí umělci vynaložit peníze jen na předem stanovené účely?

Účelovost je dána historicky, ale v současnosti uvažujeme na základě podnětů od laureátů o změně, protože pro někoho může být v danou chvíli nejdůležitější zaplatit nájem. Uznáváme, že už jen sama účast v ceně je náročná, vyžaduje rok práce, a oceněný by měl tedy mít právo se rozhodnout, zda chce v danou chvíli tvořit něco dalšího. Naše podpora ale předáním finanční částky nekončí. Umělcům sháníme další granty, zajišťujeme jim místo na výstavě a podobně. Teď jsme třeba realizovali sólovou laureátskou výstavu Barbory Kleinhamplové v Berlíně, kterou by bez naší pomoci nemohla uspořádat.

Zmínili jste, že při vyhlášení ceny je za finalisty, kterých bývá pět, už rok práce. Co během této doby mladí výtvarníci dělají a kam se posunou?

Jakmile vyhlásíme jména finalistů, rozdělíme si v týmu role, kdo bude kurátorem a kdo se zaměří na propagaci a produkci, a spolupracujeme s finalistkami a finalisty intenzivně na přípravě jejich

Dá se říct, že pro Společnost Jindřicha Chaluppeckého, která organizuje vedle ceny i další výstavy a projekty, pracuji na jeden fulltime, na druhý jsem matkou a k tomu ještě rozvíjím svůj miniprojekt INI Project, což je takový procesuální ateliér.

díla, kterým se budou v závěru soutěže prezentovat. Protože jde o cenu, snažíme se je příliš neovlivňovat, ale zároveň jsme jim k dispozici jako konzultanti, pomáháme jim shánět materiál nebo doporučovat lidi pro natáčení. Na nás pak je připravit výstavu jako celek. V průběhu roku také umělce prezentujeme v médiích, ve školách nebo v rámci doprovodných programů k expozici.

Jak hodně vítězství nebo jenom i účast ve finále člověka proslaví?

Umělci jsou jednoznačně v době soutěže výrazně vidět a každý s tím samozřejmě naloží jinak. U některých účast odstartuje mezinárodní kariéru, jiné to naopak utlumí a stáhnou se na čas ze scény, protože jim přílišná pozornost není příjemná.

Cena Jindřicha Chaluppeckého ale není jediným projektem, na němž participujete.

Dá se říct, že pro Společnost Jindřicha Chaluppeckého, která organizuje vedle ceny i další výstavy a projekty, pracuji na jeden fulltime, na druhý jsem matkou a k tomu ještě rozvíjím svůj miniprojekt INI Project, což je takový procesuální ateliér. Máme prostor v Husitské ulici na Žižkově, který by mohl být galerií, ale není. Dáváme ho na dva měsíce k dispozici umělcům, kolektivům, kurátorům či teoretikům, aby tam vytvořili svůj projekt. Dělat mohou, co je momentálně zajímavé – vznikají tam ideje, díla, akce. Někdy jsou výsledkem performance, jindy workshopy nebo work-in-progress, pop-up výstavy. Zásadní je proces tvorby, který chce člověk sdílet.

Co vás vedlo ke zřízení tohoto atypického prostoru?

Výtvarné umění je velmi zaměřeno na výsledný produkt. Nová práce, nové dílo, vystavit, udělat. Ovšem mě v mé praxi zajímá sám proces – chvíle, kdy se něco rodí. Z hlediska kurátorské práce je právě ta fáze, kdy se s umělcem scházím a spolu vymýšlíme, co se bude dít, pro mě nejzajímavější. Vernisáž už je spíš katarzní moment. Dnes musí být všechno rychle hotové, a právě proto jsme chtěli

Karina Kottová, M.A., Ph.D., vystudovala bakalářský program na Fakultě humanitních studií, magisterský obor umění a kulturní dědictví: politika, management a vzdělávání na univerzitě v Maastrichtu a doktorský program na Filozofické fakultě Masarykovy univerzity. Jako kurátorka působila např. v Meet Factory, centru DOX nebo v Museu Kampa. Od roku 2015 je výkonnou ředitelkou a předsedkyní správní rady Společnosti Jindřicha Chalupického.

vytvořit prostor, kde budou naši hosté mít čas zkoušet různé přístupy, klidně i chybovat. Vlastně to nemusí být ani hotová myšlenka, do procesu lze přizvat další lidi, spolupracovat, měnit vlastní postoje nebo původní plány. Taková otevřenost mě baví.

Jak si vybíráte umělce, které pozvete?

Na výtvarné scéně funguji deset let a snažím se sledovat většinu toho, co se v Čechách děje, takže zve-me různé výtvarníky, o nichž víme, že je tento formát bude bavit a zvládnou ho. Je-li někdo klasický sochař nebo malíř a měl by tento procesuální formát najednou podstoupit, možná nebude vědět, co s tím. Ale i to jsme zkoušeli a byla to hodně zajímavá a pro všechny obohacující zkušenost. Umělci, kteří byli zvyklí pracovat v ateliéru a až na konci něco představit, se přinutili k větší performativitě a umožnili nám nahlédnout pod pokličku, jak dílo vzniká.

Snažíme se ale zvat i teoretiky či kurátory, o nichž víme, že mají něco rozpracovaného a zajímá je konfrontace s veřejností, nebo různé kolektivy, jež se pohybují na pomezí angažovanosti. Naše pozvání přijal třeba feministický kolektiv Čtvrtá vlna, který formuluje mimo jiné videa o sexuálním napadání a zneužívání na vysokých školách, nebo Mothers Art Lovers, jež řeší otázku mateřství v umění.

Jako kurátorka za sebou máte řadu výstav. Jaká jste v této roli? Respektujete autora, nebo máte tendenci vnášet svůj pohled?

Jak kdy. Je pravda, že se nyní snažím dělat na méně projektech, ale intenzivněji a potom do příprav asi mluvím hodně. Například když jsem pracovala na výstavě s Barborou Kleinhamptovou v Berlíně, šlo o rok a půl procesu, kdy jsme řešily několik různých variant tématu a autorství už bylo relativně společné. Snažím se ale respektovat, že umělec má finální slovo. Někdy autor přijde s tím, že má dopředu jasnou představu, co a jak bude dělat, v tom případě mu do toho nemusím mluvit, mám-li pocit, že to funguje. Maximálně ho podpořím, napíšu text nebo mu pomůžu s instalací. Kurátorskou roli ale obecně chápu více umělecky, představuje pro mě dialog i formulaci vlastních témat.

Stalo se někdy, že jste s výtvarníkem nenašli společnou řeč a od spolupráce raději ustoupili?

Ne, ale stalo se mi, že si v galerii vybrali z otevřeného výzvy projekt, ovšem s umělci jsme se nepochopili. Projekt jsme realizovali, ale já jsem napsala text, který byl očividně o něčem jiném, než oni mínili, takže ho nakonec nepoužili a pozvali si na to někoho jiného.

Věnujete se ještě výuce?

Po dlouhé době neučím, protože by to bylo trochu těžší zkoordinovat s péčí o syna. Učení jsem se ale věnovala řadu let. Po škole jsem se vrátila na svou

alma mater, Fakultu humanitních studií UK, působila jsem i na Pedagogické fakultě UK a Anglo-American University v Praze. Učila jsem nejen kurátorství, ale i art management a dějiny současného umění nebo umění dvacátého století.

Bavilo vás to?

Bavilo a už mi to i chybí. Dialog se studenty je zase něco úplně jiného. V jakémkoli uměleckém oboru hrozí nebezpečí, že se člověk zacyklí ve slovníku či lidech, se kterými pracuje, a to i když pracuje na mezinárodní úrovni. Scéna se začne skládat z osobností, které tvoří určité rámce, což je omezující. Vítala jsem proto svěží pohled někoho, kdo teprve na školu přišel, věci nezná a zároveň je vidí jinak.

Na Univerzitě Karlově jste absolvovala bakalářské studium, za magisterským jste šla do zahraničí. Co vás k tomu vedlo?

Během studia jsem využila možnosti odjet v rámci Erasmu do Maastrichtu a semestr v zahraničí pro mě byl hodně inspirativní. Když mi nabídli, jestli bych se nechtěla přihlásit na magistra, nabídku jsem přijala a ve studiu tam pokračovala.

Věděla jste, že se chcete věnovat teorii umění už na střední škole? A jak jste na tom sama s kreslením?

Myslím, že ve směřování mě hodně ovlivnila Fakulta humanitních studií. Od teenagerských let jsem se zajímala o filozofii a milovala Platóna, ale zároveň jsem měla přes svou rodinu blízko k výtvarnu, protože máma je mimo jiné ilustrátorka a asi mi ze svého talentu něco předala. Na FHS jsem původně šla hlavně proto, abych mohla absolvovat filozofické přednášky, jenže čím víc jdete do filozofie současnosti, tím častěji se zabýváte i uměním a kulturou. Takže mě k němu vlastně dovedla filozofie. Pokud bych se zpětně podívala na svůj plán předmětů, nejdřív tam byla hlavně klasická filozofie, potom jsem se přesouvala k dějinám a teorii umění či kritice a program v Maastrichtu už byl úplně zaměřen na umění a umělecké instituce.

Máte ještě čas zajít si na výstavu jako běžný divák?

Chodit na výstavy je součástí mé práce. Musím být informovaná, co se děje, a vnímat posuny v umění. Před několika lety jsem se snažila navštívit skoro všechno, co bylo přinejmenším v Praze k vidění. I v zahraničí se snažím zvládnout co nejvíc výstav, ale je pravda, že v poslední době už trochu balancuji a mnoho večerů se raději než vernisáží věnuji něčemu jinému. Nechci se nechat pohlit a „pracovat“ i na vernisážích, které bych si měla užít jako divák.

16/10

Kronika

Honoris causa

Titul doctor honoris causa obdrželi přední světový odborník na fyziku materiálů Frank R. de Boer a buněčný a molekulární biolog Robert D. Goldman. Titul byl oběma vědcům udělen za jejich mimořádné celoživotní vědecké úspěchy a za významný přínos k rozvoji bádání ve spolupráci s Univerzitou Karlovou.

26/10

Pocta Štefánikovi

Univerzita uspořádala slavnostní večer u příležitosti 100. výročí vzniku Československa nazvaný Pocta Milanu Rastislavu Štefánikovi. Připomínky absolventa naší univerzity se zúčastnil velvyslanec SR v Praze Peter Weiss a zástupci francouzského velvyslanectví v ČR, členové mnoha kulturních a vzdělávacích institucí.

28/10

Univerzita a republika

Univerzita Karlova si připomněla výročí vzniku republiky sérií oslav. Rektor Tomáš Zima uspořádal mezinárodní konferenci, které se zúčastnilo na 120 představitelů evropských univerzit. Zástupci evropských univerzitních asociací Coimbra Group, Europaeum, LERU a UNICA rovněž podepsali tzv. Pražskou výzvu, ve které vyjádřili obavu o stav evropské společnosti a její politické směřování.

10/11

Informační den na Albertově

Jak si vybrat školu? Ani ty nejpodrobnější informace na internetu občas nestačí. Zvláště tehdy, když člověk netuší, co chce vlastně studovat. Proto uspořádala Univerzita Karlova Informační den, kde byly všechny fakulty zastoupeny hezky na jednom místě. Naše stánky letos navštívilo na 2400 zájemců.

17. listopad na Univerzitě Karlově

17/11

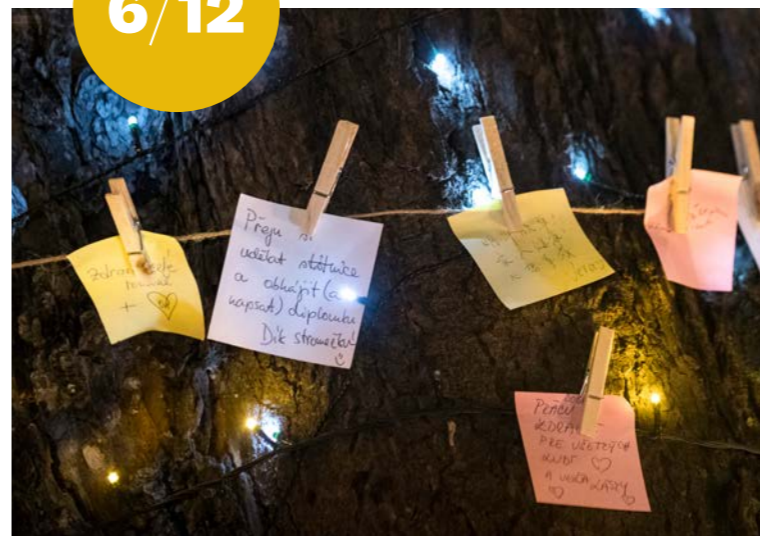

Spolu s celou republikou si Univerzita Karlova připomněla události 17. listopadu, který se do naší historie zapsal hned dvakrát, v roce 1939 a 1989. Tradiční připomínkové akce se uskutečnily především na pražském Albertově, odkud v roce 1989 vyrazil studentský průvod, a na Národní třídě, kde byla demonstrace za návrat demokracie krutě potlačena.

6/12

Pohodový advent v Karolinu

V prostoru rektorátního „dvora u kaštanu“ se již tradičně shromáždili zaměstnanci a studenti UK, aby spolu přivítali blížící se svátky. Hudba, dobré občerstvení, vánoční dílny, čert s Mikulášem a strom přání, to vše navodilo příjemnou předvánoční atmosféru.

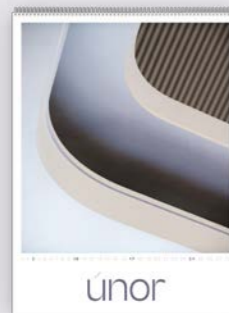

26/11

Stopy Jaroslava Fragnera v Karolinu

Karolinum je díky promócím a imatrikulacím údajně nejfotografovanější stavbou druhé poloviny 20. století u nás. Jeho současnou podobu určil architekt Jaroslav Fragner, obnova Karolina byla dokončena až v roce 1969.

U příležitosti výročí byla ve foyer budovy na Ovocném trhu odhalena busta rektora Oldřicha Starého, který se o přestavbu dnešního rektorátu zasadil. Karolinum je dnes třetí nejstarší nepřetržitě fungující univerzitní budovou na světě. Jeho rekonstrukce trvala třicet let. Skutečnost, že příští rok od ní uplyne právě 50 let, si připomíná i kalendář redakce Forum na rok 2019.

Výstava insignií Univerzity Karlovy

Univerzita Karlova vystavila své insignie. Do 31. ledna jsou tak k vidění nejvzácnější umělecké a historické památky z historie univerzity. Nejdůležitějšími exponáty jsou originály zakládací listiny, listiny Klimenta VI., její notářský opis a pečetidlo UK z poloviny 14. století. Návštěvníci se ale mohou těšit i na žezla jednotlivých fakult univerzity či na insignie spojené s funkcí rektora.

18/12

Devatenáct nových profesorů

Z rukou ministra školství Roberta Plagy převzalo nejvyšší akademický titul devatenáct nových profesorů a profesorek Univerzity Karlovy. Podle slov rektora Tomáše Zímy není profesorská role jen poctou: „Stojí před vámi úkol zajišťovat mezinárodní úroveň vašich žáků, aby dosahovali vyšších znalostí, než jste dosáhli vy sami. Vysoké školství se nesmí zastavit, ale dosahovat špičky trendu v Evropě i ve světě, což se v poslední době úspěšně daří.“

V bazilice Nanebevzetí Panny Marie v premonstrátském klášteře na Strahově se uskutečnilo tradiční svatoštěpánské setkání s absolventy.

Svatoštěpánské setkání

26/12

Jubilanti převzali pamětní medaile UK

TEXT Jana Rydlová
FOTO René Volfík

Zleva: profesoři Anna Housková, Věra Štanglová a Vladimír Beneš

Rektor Tomáš Zima předal 18. října v Malé aule Karolina pamětní listy a medaile k významnému životnímu jubileu trojici osobností Univerzity Karlovy.

Za celoživotní práci v oboru neurochirurgie a dlouholetou vědeckou a pedagogickou činnost na 1. lékařské fakultě udělil stříbrnou medaili prof. MUDr. Vladimíru Benešovi, DrSc., jenž letos oslavil 65. narozeniny. Ten je mj. autorem odborných monografií o chirurgickém řešení poranění míchy nebo ischemii mozku a několik let stál v čele Evropské asociace neurochirurgických společností.

Prof. PhDr. Anna Housková, CSc., z Filozofické fakulty získala stříbrnou medaili za významné ce-

loživotní dílo v oblasti hispanistiky a dlouholetou vědeckou a pedagogickou činnost na UK. Specialistka na španělsky psanou literaturu Latinské Ameriky přiblížila svými překlady českým čtenářům mj. díla J. L. Borgese nebo G. Garcíi Marqueze.

Stříbrnou medaili za významné celoživotní dílo v oblasti pracovního práva a práva sociálního zabezpečení a za dlouholetou pedagogickou činnost na Právnické fakultě převzala u příležitosti kulatého životního jubilea prof. JUDr. Věra Štanglová, CSc., která se také významnou měrou zasloužila o rozvoj mezinárodních vztahů a orientaci na zahraniční spolupráci Právnické fakulty.

Univerzita Karlova
si vás dovoluje pozvat
na pietní akt a odhalení pamětní
desky k uctění památky

Jana Palacha

Pieta se uskuteční ve středu
16. ledna 2019 od 9.30 hodin
na nádvoří Karolina, na autentickém místě,
kde byla v lednu 1969 vystavena rakev
s Palachovými ostatky.
